

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku

PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY V SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ
PREPARATORY CLASSES IN THE EDUCATORY SYSTEM

Bakalářská práce: 08-FP-KSS-2027

Autor:
Romana Žižková

Podpis:

Adresa:
Jaroslava Bíliny 2016
544 01 Dvůr Králové nad Labem

Vedoucí práce: Mgr. Václava Tomická

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
58	12	0	5	12	5 + 1 CD

V Liberci dne:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Romana Žižková

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Václavě Tomické za její ochotu, poskytnutí cenných rad a připomínek při odborném vedení mé práce.

Děkuji pedagogickým pracovnícům přípravných tříd při ZŠ Opava, Šumbark, Teplice a Šumperk za pomoc při získávání podkladů k praktické části mé práce.

Název bakalářské práce: Přípravné třídy v systému vzdělávání

Název bakalářské práce: Preparatory classes in the educatory system

Jméno a příjmení autora: Romana Žižková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Václava Tomická

Resumé:

V bakalářské práci jsem se zabývala charakteristikou a problematikou přípravných tříd základních škol zařazených v systému vzdělávání v České republice. Hlavním cílem bylo sestavení souboru vhodných metod práce v přípravných třídách, které rozvíjely oslabené oblasti kompetencí u předškolních sociokulturně znevýhodněných dětí. Soubor byl sestaven na základě průzkumu, který probíhal v pěti přípravných třídách při běžných základních školách v České republice. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která na základě zpracování nejrozličnějších odborných zdrojů charakterizovala postavení přípravných tříd, a to jak po stránce pedagogické, tak i legislativní.

Praktická část zjišťovala pomocí orientačního speciálně pedagogického šetření znalosti vzorku dětí, které docházejí v letošním roce do přípravných tříd. Výsledky tohoto šetření potvrdily stanovené předpoklady a na jejich základě byly stanoveny vhodné metody práce pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Za největší přínos práce bylo možné považovat vytvoření souboru metod a her zaměřených na procvičování oblastí, které jsou nezbytné pro úspěšný vstup dětí do první třídy.

Klíčová slova: přípravná třída, sociokulturně znevýhodněné prostředí, odklad školní docházky, školní zralost, rodina, výchovný styl, stimulační metody a hry, rámcový vzdělávací program

Summary:

The bachelor work deals with the characteristic and the problems of the preparatory classes of primary schools in the educational system in the Czech Republic. The main object was to compile the set of appropriate work methods in the preparatory classes. These methods should develop weakened competences of the socially and culturally disadvantaged pre-school children. The compilation was formed on the basis of the research, which took place in five

preparatory classes at standard primary schools in the Czech Republic. The work has two mainstay parts. The theoretical part defines the status of the preparatory classes both according to pedagogical and legislative aspects. The theoretical part was done on the basis of various professional sources.

In practical part the knowledge of the sample of children who go to preparatory classes this year was surveyed by using approximate special pedagogical research. The result of the research confirmed the specified assumptions and on their basis suitable methods for children from socially and culturally disadvantaged background were set.

The creation of the methods and games compilation focused on the practising the basic skills, which are necessary for successful start in the first class, is considered to be the biggest contribution of the work.

Key words: preparatory class, socially and culturally disadvantaged background, school attendance postponement, school maturity, the way of upbringing, encouraging methods and games, framework educational programme

Resümee:

In der Abschlusarbeit beschäftigte ich mich mit der Charakteristik und mit der Problematik von Vorbereitungsklassen (für noch nicht schulfähige Kinder) an im Schulsystem der Tschechischen Republik eingeordneten Grundschulen. Das Hauptziel war das Aufstellen eines Komplexes von geeigneten Arbeitsmethoden in den Vorbereitungsklassen, die die geschwächten Kompetenzenbereiche bei vorschul-, soziokulturell benachteiligten Kindern entwickelten. Der Komplex wurde auf Grund einer Untersuchung aufgestellt, die in fünf Vorbereitungsklassen an Standardgrundschulen in der Tschechischen Republik durchgeführt wurde. Die Arbeit bildeten zwei Grundbereiche. Es ging um den theoretischen Teil, der auf Grund einer Verarbeitung von verschiedenen Fachquellen die Stellung von Vorbereitungsklassen charakterisierte, sowohl die pädagogische, als auch die legislative Seite betreffend.

Der praktische Teil stellte mit Hilfe einer Orientierungs- und sonderpädagogischen Untersuchung die Kenntnisse einiger Kinder fest, die in diesem Jahr Vorbereitungsklassen besuchen. Die Ergebnisse dieser Untersuchung bestätigten die gestellten Voraussetzungen,

auf deren Grunde geeignete Arbeitsmethoden für Kinder aus dem soziokulturell benachteiligten Milieu bestimmt wurden.

Für den größten Beitrag der Arbeit war zu halten, dass man den Komplex von Methoden und Spielen aufstellte, die auf das Üben der Gebiete orientiert sind, die nötig für einen erfolgreichen Schulanfang von Kindern sind.

Schlüsselwörter: Vorbereitungsklasse, ein soziokulturell benachteiligtes Milieu, der Aufschub der Schulpflicht, die Schulreife, die Familie, der Erziehungsstil, anreizende Methoden und Spiele, Rahmenbildungsprogramm

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY V POJETÍ RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU.....	11
2.1.1 Legislativní a pedagogické dokumenty.....	12
2.1.2 Východiska pro tvorbu vzdělávacího obsahu	14
2.2 SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ.....	17
2.2.1 Vymezení pojmu školní zralost a připravenost	18
2.2.2 Školní zralost a její posouzení.....	19
2.2.3 Příčiny školní nezralosti a nepřipravenosti	26
2.2.4 Odklad školní docházky.....	28
2.3 ORGANIZACE VÝCHOVNÉHO A VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V PŘÍPRAVNÉ TŘÍDĚ.....	29
2.3.1 Materiální vybavení přípravné třídy	30
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
3.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	31
3.1.1 Stanovení předpokladů.....	31
3.2 POUŽITÉ METODY.....	34
3.3 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	35
3.4 PRŮBĚH PRŮZKUMU	38
3.5 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A INTERPRETACE PRVNÍHO PŘEDPOKLADU.....	38
3.5.1 Výsledky a interpretace druhého předpokladu	44
3.5.2 Program „Začít spolu“.....	48
3.5.3 Sborník her : Věk 5 – 7 let.....	50
4 ZÁVĚR	54
5 NÁVRH OPATŘENÍ	55
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	56
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	58

1 ÚVOD

V posledních dvaceti letech celá česká společnost prochází velkými změnami. Tyto změny se samozřejmě týkají i českého školství. Týkají se nejen obsahu vzdělání, který se musí přizpůsobovat měnící se době, ale změny přicházejí i v organizaci celého systému vzdělávání. Školská vzdělávací soustava musí reagovat na celospolečenskou situaci.

Vznik přípravných ročníků byl takovou reakcí na stále více kritizovanou skutečnost, že budoucí úspěšnost dětí v našem školním systému velmi záleží na sociální úrovni rodiny, ze které pocházejí. S velkou jistotou se dá podle vzdělání rodičů usuzovat, jakého stupně vzdělání dosáhnou jejich děti. A tak ještě i dnes není dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí poskytováno a umožněno vzdělání adekvátním způsobem, který by jim zajistil nejvyšší možnou míru pomoci, a tím i vyšší možný stupeň vzdělání, než jakého dosahují.

Cílem mé práce je zmapovat nejčastěji používané metody práce v přípravných třídách, případně v další práci vytvořit sborník těchto metod, který by byl k dispozici všem pedagogickým pracovníkům, kteří v přípravných ročnících vyučují. Zároveň bych chtěla vytypovat na základě svého průzkumu oblasti schopností dětí, ve kterých dochází nejčastěji k oslabení, ale které jsou nezbytné pro úspěšný start v první třídě a které se obecně nazývají školní zralost. Pro jejich rozvoj pak doporučit vhodné metody práce, protože, i když existuje na knižním trhu mnoho literatury pro mateřské školy i první ročníky základních škol, tak literatura, která by byla zaměřena na vhodné metody práce s dětmi v přípravné třídě, téměř neexistuje.

Metody práce v přípravných třídách se od běžných tříd mateřských škol (dále jen MŠ) a prvních ročníků základních škol (dále jen ZŠ) liší složením žáků, kteří je navštěvují, a jejich rodinným zázemím. Z tohoto důvodu je třeba metody práce s dětmi přizpůsobit této skutečnosti. A právě z důvodu, že k tomuto přizpůsobení často nedochází, mnoho dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí nezažívá ve škole úspěch a na školní práci posléze rezignuje.

Jen okrajově jsem se snažila charakterizovat rodinné prostředí dětí, které do přípravných tříd docházejí, a způsob výchovy v těchto rodinách tak, jak jsem měla sama možnost ve své

dlouholeté praxi jako učitelka v MŠ a v přípravné třídě sledovat. Jejich podrobnější charakteristika, možnosti spolupráce s rodinou, zapojení asistentů do systému už přesahují možnosti této práce.

Chtěla bych také poukázat na význam a důležitost zřizování přípravných tříd pro celou společnost, protože investice, která je a bude vložena do těchto dětí, se v budoucnu celé společnosti vrátí.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Přípravné třídy v pojetí Rámcového vzdělávacího programu

Vzdělávací obsah realizovaný v přípravné třídě zařazuje škola, na které je přípravná třída zřizována, do svého Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP). Hlavním důvodem je zákonná povinnost všech škol vytvořit si vlastní školní vzdělávací program. Od školního roku 2007/2008 by měly všechny základní školy vyučovat podle vlastních školních vzdělávacích programů.

Přípravné třídy jsou zřizovány pro děti se sociálním znevýhodněním. Jsou určeny k systematické přípravě těchto dětí na vstup do povinného vzdělávání v základní škole. Vzdělávací program, který děti absolvují v přípravné třídě, má sloužit k jejich snadnějšímu začlenění do vzdělávacího procesu, aby se tím předešlo případným neúspěšným začátkům ve školní docházce. Takovéto opatření má pro dítě podstatný význam, protože neúspěchy na počátku vzdělávací dráhy mohou nepříznivě ovlivnit průběh vzdělávání a tím i jeho perspektivy v pracovním uplatnění i v dalším životě.

Připravenost dětí na vstup do ZŠ tradičně zajišťují mateřské školy. Děti, pro které jsou přípravné třídy zřizovány, však většinou mateřskou školu nenavštěvovaly. Pokud ano, pak většinou příliš krátkou dobu na to, aby byly na vstup do školy dostatečně připraveny a byly způsobilé jak po stránce kognitivní, tak i sociálně kulturní. Právě vhodně koncipovaný vzdělávací program má zajistit, aby vzdělávání dětí v přípravné třídě bylo efektivní a každému dítěti bylo umožněno získat dovednosti, které mu umožní dále se vzdělávat v běžných třídách základních škol.

Vzdělávání dětí v přípravných třídách má svá specifika daná propojením předškolního a základního vzdělávání i vzdělávání dětí se speciálními potřebami. Program přípravné třídy je třeba vytvářet podle pravidel, která budou tomuto propojení odpovídat a která vyhoví také konkrétním potřebám školy, respektive pedagogů, kteří budou vzdělávací program přípravné třídy vytvářet a realizovat. (<http://www.rvp.cz/clanek/725/1551>)

Jistě ne zcela zanedbatelná je i okolnost, že přípravných tříd významně přibývá. Podle statistik Ústavu pro informace ve vzdělávání bylo ve školním roce 2004/2005 zřízeno 126 přípravných tříd, o rok později 123 a v roce 2006/2007 již 146. Nelze vyloučit, že tento trend bude pokračovat.

2.1.1 Legislativní a pedagogické dokumenty

Zřizovat přípravné třídy umožňuje školám *Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Ten uvádí:*

§47 Přípravné třídy základní školy

(1) Obec, svazek obcí nebo kraje mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.

(2) O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

(<http://www.msmt.cz/>)

Uvedený legislativní dokument také stanoví, že **vzdělávací obsah přípravné třídy bude součástí školního vzdělávacího programu**. Znamená to, že pedagogové mají za povinnost v rámci ŠVP pro tuto třídu **stanovit vzdělávací obsah**, respektive **vytvořit vzdělávací program**, jímž se budou v přípravné třídě řídit.

Vyhláška č. 48/2005 Sb., k tomu stanovuje následující:

§7 Přípravné třídy

(4) Obsah vzdělávání v přípravné třídě se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a je součástí školního vzdělávacího programu.

V souladu se vzdělávacími cíli i obsahem Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) má podle paragrafu 7 citované vyhlášky probíhat i hodnocení výsledků, kterých děti na základě vzdělávání v přípravné třídě dosahují, či nedosahují.

(6) Učitel přípravné třídy vypracuje na konci druhého pololetí školního roku zprávu o průběhu školní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni hlavních cílů vzdělávání ve struktuře vymezené RVP PV. (<http://www.msmt.cz/>)

Podle těchto právních předpisů se tedy obsah vzdělávání v přípravné třídě řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

To konstatuje také *RVP PV (8.1. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami)*. Pedagogové při tvorbě vzdělávacího programu přípravné třídy budou tedy vycházet z tohoto dokumentu, popř. mohou využít i dalších metodických materiálů platných pro předškolní vzdělávání:

- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (Výzkumný ústav Praha, 2004 dále jen VÚP).
- Manuál pro přípravu školních (třídních) vzdělávacích programů (VÚP, 2005).
- Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřských škol (VÚP, 2006).

Vzdělávací obsah uvedený v RVP PV je určen pro vzdělávání dětí ve věku od 3 do 6 (7) let. V souladu se specifikou vzdělávání dětí této věkové skupiny je stanoven tak, že je provázán s podmínkami, ve kterých vzdělávání probíhá. Z tohoto důvodu je třeba při tvorbě vzdělávacího obsahu pro přípravnou třídu pracovat také s **podmínkami vzdělávání**.

Podmínky vzdělávání žáků v základní škole, respektive v 1. až 9. ročníku základní školy, stanovuje *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání RVP ZV (8.2. Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním)*. Pro vzdělávání předškolních dětí v době před nástupem do povinného vzdělávání vymezuje podmínky *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, a to jak pro mateřskou školu, tak také pro přípravné třídy základních škol. *(Dle RVP PV se pravidla a podmínky v něm formulované vztahují také na pedagogické činnosti probíhající v přípravných třídách základních škol RVP PV, 1.2. Platnost RVP PV, s. 6).*

V mateřských školách nejsou pro tyto děti vytvářeny samostatné třídy, děti se sociálním znevýhodněním jsou vzdělávány společně s ostatními dětmi, případně s těmi, jimž byl udělen

odklad školní docházky. Zařazením těchto dětí se počty dětí ve třídě nesnižují. Všem dětem je poskytována individualizovaná péče a vzdělávání v rozsahu jejich individuálních možností a zajištěna dostatečná stimulace jejich rozvoje (*RVP PV, 8.1. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, s. 38*). Dětem, které to potřebují, je zabezpečena nezbytná speciálně pedagogická podpora (*Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů*). Jsou uplatňovány speciální vzdělávací metody umožňující včasnou diagnostiku dětí a odpovídající pedagogické vedení.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání mimo jiné uvádí, že vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním v přípravných třídách základních škol **je nutno zabezpečit odpovídajícími metodami a formami práce**, tj. takovými, které odpovídají věku, potřebám, zkušenostem a zájmům žáků. Obdobně hovoří také Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který formuluje nezbytnost maximálně přizpůsobovat vzdělávání vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním i emocionálním potřebám dětí. V případě vzdělávání dětí v přípravných třídách je nutno tyto požadavky také respektovat a vytvářet sociální klima i psychohygienické podmínky srovnatelné s těmi, jaké jsou zajišťovány v mateřských školách. Zároveň je zapotřebí brát v úvahu, že přípravné třídy jsou součástí školního prostředí a že mají od mateřských škol **zpravidla odlišné organizační, prostorové a materiální podmínky**.

Některé podmínky pro tuto formu vzdělávání jsou dány *vyhláškou č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky*.

(<http://www.rvp.cz/clanek,/726/1552>)

2.1.2 Východiska pro tvorbu vzdělávacího obsahu

Základní východiskem bude **RVP PV**. Jeho koncepce, kromě tvorby školních vzdělávacích programů, umožňuje také tvorbu programů třídních. (Mateřské školy pracují tím způsobem, že v rámci ŠVP, který je společný pro celou mateřskou školu, resp. pro všechny třídy, pedagogové jednotlivých tříd vytvářejí a realizují své vlastní třídní vzdělávací programy - dále jen TVP- pro konkrétní třídu dětí). Ty se týkají právě vzdělávacího obsahu a umožňují, aby obsah vzdělávání mohl odpovídat konkrétním potřebám a možnostem dětí zařazených do konkrétní třídy. To je předpoklad shodný s požadavkem programu přípravné třídy. Proto se

pedagogové, kteří budou v rámci školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP) připravovat program pro přípravnou třídu, mohou inspirovat zkušenostmi mateřských škol a pracovat obdobným způsobem.

I když v mnohém se bude program běžné třídy mateřské školy i v přípravné třídě základní školy shodovat, nalezneme rozdíly. Vyjdeme-li ze současné praxe, můžeme popsat následující:

- děti zařazované do přípravných tříd mají v porovnání s dětmi v běžných mateřských školách specifické vzdělávací potřeby (tyto děti bývají v rozvoji i učení opožděné, jejich adaptabilita bývá snížena, jsou přijímány na základě doporučení školského poradenského zařízení apod.);
- životospráva, prostorové, materiální a další podmínky v přípravných třídách při základní škole jsou zpravidla jiné než ve škole mateřské (vybavení tříd pomůckami a hračkami je chudší, denní program ne vždy zahrnuje pobyt venku, bývá omezen prostor pro spontánní hru dětí);
- jiná je i organizace vzdělávání (je organizováno jako polodenní - v rámci prevence nepříznivých sociálních jevů mohou děti z přípravných tříd využívat v odpoledních hodinách školní družinu) dle předpisů (*Vyhláška č. 48 Sb., RVP ZV*) v rozsahu 18 -22 hodin týdně, ve třídě je snížený počet dětí (*Zákon 561/2004 Sb., Vyhláška č. 48/2005 Sb.*), je možno pracovat za pomoci asistenta pedagoga (*Zákon 561/2004 Sb., § 16, odst. 9.*);
- ve třídě může učit pedagog s aprobační pro předškolní i pro základní vzdělávání, popř. speciální pedagog (*§ 6 a § 7 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*), (<http://www.msmt.cz/>);
- vzdělávání je přísně individualizované, probíhá většinou na základě individuálních plánů;
- vzdělávání má intervenční, popř. korektivní charakter (jde o vyrovnávání nedostatků v rozvoji a učení dítěte);
- zpravidla je potřeba zajistit speciálně pedagogickou péči;
- vzdělávací program trvá jeden školní rok;
- na závěr školního roku pedagog vypracovává zprávu o průběhu předškolní přípravy v daném roce (včetně doporučení pro vzdělávání dítěte v dalším období), která je součástí dokumentace školy.

Je tedy zřejmé, že tvorba vzdělávacího programu v přípravných třídách by měla být upravena tak, aby výsledný program **vyhovoval specifickým podmínkám** v těchto třídách a byl pro vzdělávání dětí i pro pedagogy **funkční**. Z tohoto vyplývají následující závěry:

- **cíle** vzdělávání dětí v přípravných třídách je třeba vzhledem k cílům daným RVP PV **modifikovat s ohledem na speciální vzdělávací potřeby dětí, zároveň je třeba upravit obsah, tedy nabídku konkrétních témat i činností;**
- modifikace cílů a výběr obsahu jsou provázány s podmínkami, proto je nutno při tvorbě vzdělávacího obsahu pro přípravnou třídu pracovat také s **podmínkami vzdělávání;**
- v přípravných třídách se jedná většinou o intervenční či korektivní vzdělávací působení, čemuž **je třeba přizpůsobit formy a metody práce;**
- v přípravných třídách převažuje individualizovaná vzdělávací práce, proto je nutno klást důraz na průběžné sledování a hodnocení individuálního vzdělávacího pokroku u dětí a promítání získaných poznatků do **konkrétních pedagogických opatření** (průběžně zjišťované a zaznamenávané výsledky sledování a hodnocení slouží nejen jako okamžitá zpětná vazba, ale jsou to spolehlivé podklady pro zpracování závěrečné zprávy o průběhu předškolní přípravy dítěte v daném roce).

Dále jsou důležitá pravidla, která jsou uplatňována v práci s třídním programem vzdělávání a která můžeme využít při tvorbě vzdělávacího obsahu přípravných tříd v rámci ŠVP:

- vzdělávací obsah by měl být uspořádán do **tematických celků** integrujících jednotlivé vzdělávací oblasti, ve kterých vzdělávání probíhá;
- vzdělávací obsah (cíle i nabídka) by měly být přizpůsobeny specifickým potřebám a možnostem dětí i délce vzdělávacího programu, nebude se tedy jednat o určitý **výběr „učiva“ z RVP PV**, popř. o **úpravu** vzdělávacího obsahu;
- **integrované bloky** by měly být postaveny tak obecně, aby byl zachován maximální prostor pro pružnou, tvořivou, vynalézavou, improvizálně a kombinačně náročnou práci pedagoga (měly by umožňovat, aby pedagog mohl postupovat při vzdělávání dětí s maximálním zřetelem k rozdílnosti jejich vzdělávacích potřeb, aby mohl uplatňovat individuálně optimální cesty a přístupy, improvizovat a průběžně kombinovat);

- **vzdělávací obsah** by měl být zpracován natolik volně, aby umožňoval tvorbu různých individuálních vzdělávacích plánů a pedagog mohl diferencovat v tom, na co se kdy u kterého dítěte zaměří a jaké činnosti mu nabídne;
- při tvorbě vzdělávacího programu je třeba respektovat odlišné školní **podmínky** (např. prostorové, materiální či organizační) a zároveň zachovávat psychohygienické a pedagogické podmínky stanovené v RVP PV. Pokud podmínky na konkrétní škole neodpovídají požadavkům RVP PV, mělo by být jejich vyhodnocení součástí ŠVP včetně návrhů na jejich úpravu;
- je třeba počítat se zařazením **speciálně pedagogické péče** (dle potřeb dětí);
- je třeba pracovat s neustálou **zpětnou vazbou**, průběžně sledovat individuální rozvojové a vzdělávací pokroky dětí a zjištění promítat do konkrétních pedagogických opatření, respektive do individuálních vzdělávacích plánů.

(<http://www.rvp.cz/clanek,/725/1553>)

2.2 Sociokulturně znevýhodněné prostředí

Tento pojem nacházíme především v pedagogice. Rozumí se pod ním prostředí, do kterého je dítě **socializováno a enkulturováno** (většinou na úrovni rodiny) a které ovlivňuje jeho psychický, především kognitivní vývoj negativním způsobem. Definice tohoto prostředí se může odvíjet od definice sociální skupiny nebo kategorie, v jejímž rámci je situováno. Většinou jde o rodiny s nižšími příjmy, nižší úrovní vzdělání a kvalifikací jejich členů, více ohrožené nezaměstnaností, sociálně-patologickými jevy, s nižším sociálním statutem a nižší kvalitou života. K tomu může přistupovat kulturní nebo subkulturní příslušnost odlišná od majoritní, která dále znevýhodňuje děti při integraci do monokulturně orientovaného školského systému (faktory: horší znalost vyučovacího jazyka, odlišné aspirace ve vztahu ke vzdělávání, odlišné vzory chování, odlišný hodnotový a normativní systém atd.). Děti ze *sociokulturně znevýhodněného prostředí* bývají z rozmanitých důvodů ve významně nižší míře vystavovány smyslovým a jiným podnětům stimulujícím jejich celkový vývoj. Často se jedná o podprůměrně nadané děti. V jejich vyspělosti se promítá méně podnětné prostředí rodiny. Při komparaci se „standardními“ dětmi jejich věku bývá u nich m. j. pozorován nižší stupeň rozvoje jemné motoriky, slabší koordinace vizuálního vnímání, kvantitativně omezenější a kvalitativně jinak orientovaná slovní zásoba, horší vyjadřovací schopnosti,

menší počet zvládnutých abstraktních konceptů a nižší stupeň rozvoje vyšších i nižších kognitivních kompetencí.

Pro rozvoj dítěte je velmi důležité podnětné prostředí nejen ve škole, ale i v rodině. U dětí navštěvujících přípravnou třídu neposkytuje rodina dostatečné množství stimulace. Je škoda, že možnosti učitele, jak spolupracovat s rodinou jsou velmi omezené. Zpravidla mu pomoc poskytují neziskové organizace, asistenti, kteří jsou placeni z grantů. Protože tyto rodiny mají více dětí, byla by dobrá pro budoucí úspěch těchto dětí pomoc přímo v rodině.

Ještě nedávno docházelo v ČR při určování školní zralosti dítěte, na základě kterého bylo, nebo nebylo doporučeno k zařazení do speciální školy, k záměnám sociokulturního znevýhodnění s organickým poškozením. Týkalo se to hlavně romských dětí. Příčinou je nízká kulturní senzitivita testů používaných pro tuto diagnostiku.

V současnosti je tento koncept v odlišné dikci („sociální znevýhodnění“) zakotven už i v českém právním systému (*Zákon č. 564/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon, jež je definuje v § 16, odst. 4*):

„(4) Sociální znevýhodnění je pro účel tohoto zákona

- a) rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožení sociálně-patologickými jevy,
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.“ (<http://www.epolis.cz/>)

Dle § 16, odst. 1, patří *děti ze sociálním znevýhodněním* mezi děti se „speciálními vzdělávacími potřebami.“ § 16, odst. 5 stanovuje, že takové děti „mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.“

2.2.1 Vymezení pojmu školní zralost a připravenost

Školní zralost znamená připravenost dítěte pro první třídu. První třída je pro školáka velmi důležitá. Naučí se tam nejen číst, psát a počítat, ale také si vytváří vztah ke škole. Formuje se jeho postoj ke vzdělávání. Pokud dítě ještě není školsky zralé, zažívá v první třídě zbytečná selhání, ke kterým by už za rok nemuselo dojít. Dítě nemá tak dobré výsledky, jaké by se vzhledem k jeho schopnostem daly očekávat. Škola je pro něj příliš zatěžující.

Některé děti se po nástupu do školy těžko přizpůsobují školnímu režimu. Objevují se obtíže v soustředění, hravost, obtíže v podřizování se kolektivu a vedení učitele. Baví se, ruší jak přemírou pohybu, tak stálým vykřikováním, mluvením. Takové chování je jedním ze zdrojů problémů, zaostávání ve výuce. Sebehodnocení dítěte a zájem o školu se snižuje, objevují se problémy v rodině, protože rodiče často nechápou příčiny obtíží. Může dojít až ke konfliktu mezi rodiči a školou.

Změny se mohou projevovat i v chování doma. Dítě nechce ráno vstávat, stěžuje si na bolest břicha, odmítá chodit do školy, je unavené, nechce se připravovat na vyučování. Tyto problémy mizí v době prázdnin nebo s přicházejícím víkendem. Příčinou může být **nedostatečná školní zralost** nebo připravenost. (Zelinková, 2001, s. 110)

Vhodným řešením pro školsky nezralé dítě je odklad povinné školní docházky. Proto by se u všech dětí, kde se objevují nějaké pochybnosti o připravenosti na školu, měla zjišťovat **školní zralost**.

Vágnerová uvádí: „Školní zralost je jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role školáka. Jde především o určitou úroveň zralosti CNS, která se projevuje změnou celkové reaktivity dítěte, zvýšenou odolností k zátěži a schopností koncentrace pozornosti. Zrání ovlivňuje i rozvoj motoriky a senzomotorické koordinace, zrakového a sluchového vnímání. Školní úspěšnost závisí i na rozvoji poznávacích schopností, který ovlivňuje zrání i učení. Podmínkou přijatelné adaptace na školu je rovněž dosažení určité úrovně autoregulace.“

(Vágnerová, 2001, s. 147)

2.2.2 Školní zralost a její posouzení

Pojem **školní zralost** v sobě zahrnuje několik rovin: jednak *zralost fyzickou, tělesnou*, dále pak *zralost* po stránce, kterou můžeme nazvat *psychosociální*, protože *zralost psychická* zde souvisí se *sociální zralostí*.

Fyzickou, tělesnou zralost a zároveň i zdravotní stav posuzuje většinou dětský lékař. Dítě by mělo odpovídat růstem i fyzickými dispozicemi nárokům na věk šesti let. Například velmi malé, slabé, drobné děti bývají ohrožovány nejen zvýšenou únavností, ale i pocity méněcennosti v kolektivu vyspělejších dětí. I chronická, často se opakující onemocnění oslabují organismus dítěte a mohou ovlivnit jeho školní úspěšnost. Rok odložení školní docházky může být využit k posílení obranyschopnosti dětského organismu, který pak není vyčerpán častými onemocněními, a dítě v 1. třídě tolik nezameškává vyučování. Odložení

školní docházky může být řešením i u dětí trpících různě silnými smyslovými vadami. Fyzická zralost je tedy jedním z předpokladů školní úspěšnosti, sama o sobě však ještě nestačí. Můžeme mít dítě po této stránce plně připravené pro vstup do 1. třídy, ale není-li zralé, např. po stránce sociální, může mu vstup do školy způsobit nemalé obtíže.

Psychická zralost v sobě opět zahrnuje několik faktorů. Jedním z nich je rozumová, mentální vyspělost. Dítě v tomto věkovém období přechází od konkrétního, názorného myšlení k obecnějšímu, pojmovému myšlení. V uvažování a chápání se začíná projevovat analyticko-syntetická činnost. Dítě si více všímá podobností a rozdílů, je schopno vnímat jednotlivosti, chápat vztahy mezi nimi. Začínají se u něj projevovat i náznaky logické úvahy, i když ještě stále uvažuje spíše mechanicky. Analyticko-syntetická činnost se projevuje nejen v myšlení, ale i ve vnímání – dítě je schopno z celku vyčlenit části a ty opět v celek složit. Např. dokáže sluchem rozpoznat hlásky, kterými slovo začíná a končí, případně složit a rozložit jednoduchá slova na jednotlivé hlásky. Totéž můžeme pozorovat v dětské kresbě. Ta se stává podrobnější, diferenciovanější. Výše uvedené faktory tvoří podklad pro úspěšnou výuku matematiky, čtení a psaní. Nejsou však jedinými faktory, s nimi úzce souvisí i řečová vyspělost (dítě by v tomto období mělo mluvit již gramaticky správně a ve větší míře by měly být odstraněny poruchy řeči – dyslalie). Dále má souvislost s výše uvedeným, zejména s výukou psaní, i tzv. vizuomotorická koordinace. Dítě v tomto věku má mít již klidnější, zaměřenější, účelnější pohyby, má být schopno alespoň zčásti ovlivňovat svou motorickou aktivitu, ovládat se po této stránce. Dítě také začíná dospívat k určité sebekontrolě i kontrole svých citů. Mělo by být schopné alespoň částečně ovládat impulzivní jednání a chování, soustředit se na samostatnou práci, podřídit se autoritě a většině. (Žáčková, Jucovičová, 2000, s.2)

Sociální zralost – dítě v tomto věku má také již být schopné trávit delší čas mimo okruh rodiny, má snést oddálení vyplnění svých přání, případně unést i neúspěch. Má zvládat základy sebeobsluhy (oblékání, obouvání, jedení přiborem, udržování pořádku ve svých věcech). Přecitlivělé, úzkostné dítě nebo naopak dítě zvýšeně neklidné, impulzivní, případně dítě s aktuálními emočními problémy (např. při rozvodu rodičů) bývá ve smyslu své budoucí školní úspěšnosti více ohrožené. Problémy mohou mít i děti deprivované, vyrůstající v nepodnětném rodinném prostředí. (Žáčková, Jucovičová, 2000, s. 3)

Důležitým faktorem, na který rovněž musíme brát zřetel, je věk dítěte. K zápisu do základní školy přicházejí děti, které k 31. srpnu běžného kalendářního roku dovrší věk šesti let. V první

třídě se ale pak sejdou děti, kterým bylo 6 let např. v červenci anebo v srpnu, ale i děti téměř sedmileté, narozené např. v září, dále pak i děti více než sedmileté po odkladu školní docházky. Výzkumy ukazují, že děti narozené v letních měsících jsou častěji ohroženy neúspěchem během začátku školní docházky. (Langer, 1999, s. 15)

Děti narozené v měsících kritických pro zápis bychom mohli odpovědně poslat do 1. třídy jen tehdy, když by měly nadprůměrnou inteligenci a jejich psychický vývoj by již relativně dosáhl úrovně alespoň dětí sedmiletých. U většiny nadprůměrných dětí se rozvíjí i ostatní psychické faktory v normálních výchovných podmínkách rovněž rychle jako jejich inteligence.

Fyzická zralost:

- v tomto věku velice individuální - dítě dozrává pro školní docházku přibližně v 6 letech a čtyřech měsících,
- děvčata by měla v tomto věku dosahovat průměrné výšky 105 až 115 cm, chlapci 110 až 118 cm, u děvčat se váha pohybuje mezi 19 a 23 kg, u chlapců pak mezi 17 a 22 kilogramy (nutno myslet na individuální odchylky způsobené geneticky),
- dalším ukazatelem na fyzickou zralost je počátek výměny chrupu, která začíná u horních předních zubů,
- ověření, zda dítě dospělo do fáze, kdy je růstově způsobilé pro školu, nabízí takzvaná „filipínská míra“, tedy zda si dítě sáhne pravou rukou přes temeno hlavy na levé ucho.

Percepční a kognitivní zralost:

- v tomto věku u dětí dochází k přechodu od globálního k diferencovanému vnímání v oblasti sluchové a zrakové, k rozvoji analyticko-syntetické činnosti mozku.

Zrakové vnímání:

- dítě by mělo být schopné odlišit od sebe různé tvary (čtverec, kruh, trojúhelník) a základní tvary i pojmenovat, mělo by znát alespoň některá písmenka a číslice.

Procvičování zrakové diferenciaci:

- rozlišování předmětů: vyhledávání stejných předmětů (např. kostek mezi kuličkami),
- odlišování rozdílných věcí (najít, co do skupiny nepatří podle tvaru, barvy), vyhledávání rozdílů na zdánlivě stejných obrázcích, vyhledání stejných obrazců z několika si podobných, odlišení rozdílného obrazce z řady stejných, vyhledávání "ukrytých" věcí na obrázku.

Procvičování zrakové analýzy a syntézy:

- skládání a rozkládání obrázků a fotografií rozstříhaných na části, skládání a rozkládání částí stavebnic (rozkládací kostky), puzzle a mozaiky.

Procvičování prostorové orientace:

- procházení obrázkovými bludišti, vyhledání a určení místa věcí v místnosti, na obrázku, hračky i v reálu s určováním změny jejich postavení v prostoru, vyhledání věcí na obrázku s pojmy: dole /nahore, vpravo/vlevo, vzadu/vpředu/uprostřed, určení polohy na sobě a druhém člověku, popis cesty do obchodu, parku apod. s pojmy vpravo/vlevo.

Sluchové rozlišování:

- dítě by mělo poznat první písmeno ve slově, rozklad slov na hlásky a naopak - syntéza slov z hlásek.

Procvičování sluchové diferenciaci:

- rozlišení zvuků (při zavázaných očích poznat zvuk sirek, peněz, klíčů aj.), poznávání hudebních nástrojů, přírodních zvuků, napodobování rytmu vytleskáním (říkadla, básničky).

Procvičování sluchové orientace:

- hledání schovaného budíku podle zvuku, hádání, co zvuk vydává, hry na slepou bábu.

Procvičování sluchové analýzy:

- hádání, kterou hláskou začíná a končí slovo (co slyšíš na začátku - na konci), "slovní fotbal" na hlásky, vymyšlení slov nebo příběhů na nějakou hlásku, vyhledání předmětů v místnosti začínajících na určitou hlásku či slabiku, vymyšlení slov na nějakou slabiku.

Rozumové schopnosti:

- chápání světa by u dětí nastupujících do první třídy mělo být již více realistické, fantazijní pohled by měl postupně ustupovat,
- dítě by mělo chápat jednoduché pojmy související s časem (včera-dnes-zítra, ráno-poledne-večer), mělo by být schopné řadit události chronologicky podle děje, znát roční období,
- dítě by mělo být schopno třídit věci podle velikosti, délky, množství, druhu, materiálu, z kterého jsou věci vyrobeny,
- mělo by znát barvy, i doplňkové (oranžovou, hnědou, růžovou, fialovou),
- mělo by mít určité početní vědomosti (kolik nohou má pes, kolik je dnů v týdnu) a dovednosti, minimálně by dítě mělo zvládnout ukázat správný počet na prstech, eventuálně vybrat z hromádky předmětů požadovaný počet.

Paměť:

- dítě by mělo být schopné zapamatovat si větu o osmi slovech a doslova ji zopakovat, provést podle tří najednou vydaných pokynů daný úkol (například: "Jdi do kuchyně, vezmi tam hrneček a přines mi ho."),
- procvičování a rozvoj paměti - učení se básničkám a písničkám, hraní - pexeso, loto apod.

Řeč:

- ideálně dítě dokáže vyslovit všechny hlásky, toleruje se nesprávná výslovnost R,Ř,
- bohatá slovní zásoba - deset až čtrnáct tisíc slov, mělo by zvládat i gramatické jevy řeči,
- v krátkosti (6 - 7 větami) plynule vyprávět o rodině, zájmech, trávení volného času apod.

Grafomotorika:

- podkladem pro rozvoj psaní je dobrá grafomotorika,
- nutný je správný a fixovaný úchop tužky,
- dítě by mělo být schopno napodobit geometrické tvary, správně zobrazovat figurální kresbu, kresba dítěte před vstupem do školy by měla být bohatá na detaily, propracovaná, vyspělá.

Náprava vadného držení tužky:

Nejsnáze probíhá při kreslení.

Zásady práce na odstranění vadného držení tužky jsou:

- nácvik by měl probíhat v duševní pohodě, formou veselé hry: kreslit pohádky, příběhy, střídat různé psací materiály (pastelky, křídly, voskovky, ...),
- před psaním rozcvičit ruce (kroužit zápěstím volným, pěstičkami, protřepat ruce, prstíky jeden po druhém do špetky, palec k ukazováku, palec k prostředníku, palec k prsteníku atd. a zpět),
- kreslit na velký papír a uvolňovat ruku od ramene přes předloktí až po zápěstí.

Lateralita:

- dominance jednoho z párových orgánů,
- u nás se používá test autorů Zdeňka Matějčka a Zdeňka Žlaby,
- dominance oko/ ruka - je-li souhlasná, je to výhodnější,
- zkřížená lateralita - dominance oka na opačné straně než ruka,
- nevyhraněná lateralita - nevyhraněnost oka, nebo ruky, nebo obojího,
- patologické leváctví, praváctví - poškození dominantní hemisféry,
- leváctví/ praváctví z nutnosti.

Leváky není nutné nic speciálního učit, jen dbát na dobré držení tužky a sklon sešitu,

nepřeučujeme na psaní pravou rukou! - může vést např. k neurotickým poruchám a k celkovému zpomalení duševního vývoje.

Sociální, emocionální a motivační zralost

Sociální zralost:

- dítě musí být schopno podřídit se formě práce ve skupině, plnit požadavky skupiny a kooperovat ve skupině,

- nemůže se dožadovat neustálé pozornosti dospělého, mělo by být schopno odložit své přání, je-li to nutné nebo výhodné vzhledem k pozdějšímu cíli, a mělo by umět vzdát se na čas svých osobních potřeb ve prospěch společných cílů,
- dítě by mělo vykat dospělým, pozdravit při setkání, poprosit při žádosti, poděkovat,
- mělo by se umět obléknout bez cizí pomoci, obout si boty a zavázat tkaničky na kličku,
- důležité je, aby již mělo osvojené hygienické návyky: mělo by umět jít samo na WC, umýt si ruce, ráno a večer si vyčistit zuby, večer se samo vykoupat,
- mělo by zvládnout školní jídelnu a umět postarat se o své věci.

Emocionální zralost:

- vyznačuje se především větší emoční stabilitou než v předchozí době, která byla charakteristická častým kolísáním či střídáním nálad: dítě nereaguje na nezdar či nespravedlnost impulsivním výbuchem nebo pláčem,
- rozhořčení či vztek dítě zralé pro školní docházku ventiluje spíše slovními výlevy než záchvaty vzteku nebo tělesným násilím („To je moje! Okamžitě mi to vrať, ty...!“),
- dítě by mělo být schopno potlačit svou efektivitu, mělo by umět regulovat svá přání, potřeby a chování,
- závislost na rodičích by měla být přiměřená, dítě má být schopné odloučit se o nich bez potíží, nemělo by si stýskat, myslet na domov ve škole, mělo by se těšit do školy.

Pracovní zralost:

- zájem o hru sice ještě přetrvává, ale současně by se mělo dítě zajímat o činnosti podobající se školním úkolům (např. úkoly v dětských časopisech),
- dítě by mělo být schopno pracovat na nějakém úkolu delší dobu, i když je úkol relativně nezajímavý,
- mělo by umět záměrně se soustředit po určitou dobu, pracovat v řízené činnosti, mělo by být samostatné a aktivní, stačit v pracovním tempu ostatním dětem,
- mělo by být schopno dokončit úkol, který si samo dalo: obrázek, hrad z písku, stavebnici,

- mělo by vydržet sledovat večerníček nebo předčítání pohádky bez odbíhání, lezení po židli....,
- schopnost samostatně pracovat se vytváří postupně - někdy je několik prvních let třeba určité pomoci rodičů.

Motivace:

- jestliže se dítě o nic nezajímá, je spíše nezralé, ale také starší sourozenci nebo dospělí mohli dítěti školu zošklivit nějakou devalvující poznámkou,
- zvědavost je znakem školní zralosti. (Kutálková, 2005, s.127).

2.2.3 Příčiny školní nezralosti a nepřípravenosti

Rozvoj mnoha kompetencí potřebných pro zvládnutí nároků základní školy je vývojově podmíněný, závislý na zrání, především centrální nervové soustavy (dále jen CNS). Zrání je procesem, který je do určité míry individuálně variabilní, a proto nejsou všechny děti ve svých 6 letech stejně zralé. Liší se nejen celkovou úrovní zralosti, ale i mírou rozvoje jednotlivých funkcí.

(1) Nezralost CNS se projevuje v celkové reaktivitě, nestabilitě a nižší odolnosti vůči zátěži.

Dítě, které je nezralé, bude dráždivější, emočně labilnější a snadněji unavitelné.

Nezralost pozornosti omezuje využití dětských schopností, je překážkou efektivního učení, a tudíž i lepšího výkonu. Nezralé dítě se nedovede soustředit a nevydrží pracovat požadovanou dobu. Z toho důvodu jsou požadavky školy pro nezralé dítě nadměrné a role školáka méně uspokojující.

Nezralost je překážkou přijatelné adaptace na školní režim. Pro nezralé dítě je už pouhá nutnost dodržovat určitý režim, spojený s mnoha omezeními, značnou zátěží, která je vyčerpává.

(2) Zrání CNS ovlivňuje lateralizaci, rozvoj motorické a senzorické koordinace i manuální zručnost.

Nezralost se může projevit manuální nešikovností, nepřesnou koordinací ruky a oka, ale i **nedostatečnou koordinací motoriky mluvidel**. Nezralé děti častěji nedovedou správně vyslovovat všechny hlásky, přetrvává u nich vývojová dyslalie.

(3) Nezralost CNS se projevuje i opožděným rozvojem zrakového a sluchového vnímání: analýzy, syntézy i diferenciaci.

Zrakové vnímání dozrává na konci předškolního věku na takovou úroveň, která je potřebná pro výuku čtení a psaní. Předškolní děti vidí lépe na dálku než na velmi blízkou vzdálenost. Nutnost zaostření oční čočky nablízko a potřeba větší koncentrace pozornosti činí vidění nablízko namáhavější. Proto nezralé děti nejsou k takové činnosti motivovány.

Zrání ovlivňuje vidění nablízko a schopnost vizuální diferenciaci.

- Nezralé dítě nedovede přesně rozlišovat podobné obrázky, resp. písmena. Tato aktivita je závislá i na funkční diferenciaci pravé mozkové hemisféry, která je časově lokalizována zhruba mezi 6. a 7. rok života. Nezralé děti nedovedou dobře rozlišovat různé detaily na obrázku, např. jejich tvar nebo počet, činí jim potíže i rozlišování směru, tj. obrácené a otočené tvary. Takové děti by si pletly písmena b a d nebo p a b.
- **Nezralost mozku negativně ovlivňuje rozvoj vizuální integrace.** Jde o schopnost vnímat komplexně a neulpívat na jednom detailu nebo na globálním pohledu. Tato schopnost souvisí s rozvojem poznávacích procesů i s rozvojem pozornosti. Nezralé děti mají jinou strategii vnímání, obrázek pro ně není souborem detailů, mezi nimiž jsou nějaké základní vztahy. Zaměří se buď na jednu zajímavou část, nebo na celek, v němž rozlišují jednotlivé detaily. To znamená, že **nezralé děti nejsou schopné vizuální analýzy, tj. uvědomění, z jakých částí se skládá celek, a opačného procesu, tj. syntézy**. Také tato schopnost je nezbytným předpokladem výuky čtení a psaní.
- **Nezralost očních pohybů negativně ovlivňuje kvalitu zrakového vnímání.** Koordinace očních pohybů dozrává okolo 6. roku života. Člověk vidí dostatečně ostře jen v době fixace. Když se oči pohybují, je vidění méně přesné. Nezralé děti nedovedou přesně vnímat, protože jejich oční pohyby jsou nekoordinované a nesystematické.

Sluchová diferenciaci dozrává v průměru v 6,5 letech.

Avšak existuje určité procento dětí, které nejsou schopné přesně rozlišovat zvuky mluvené řeči. Nejde o nedoslýchavost, ale o percepční dysfunkci, jejíž centrum je lokalizováno v levé mozkové hemisféře. Některé nezralé děti nedovedou rozlišovat podobně znějící hlásky (obvykle je pak nedovedou ani správně vyslovovat, protože jim chybí potřebná sebekontrola).

Vnímání řeči je lokalizováno v levé mozkové hemisféře, ale vnímání jednotlivých hlásek, ať už jsou prezentovány zrakově či sluchově, zajišťuje pravá mozková hemisféra. **Nezralé děti nejsou schopné koordinovat činnost obou mozkových hemisfér.**

Vnímání školsky nezralých dětí je charakteristické neschopností systematické aktivní explorační, tj. systematického prohlížení jedné části po druhé. Nezralé děti nedovedou koordinovat svou aktivitu zaměřenou na poznávání. Pro takové dítě je subjektivně významnější to, co je aktuálně zaujme. (Vágnerová, 2000, s.89)

U většiny nezralých dětí dojde v průběhu času ke zlepšení, k nápravě těchto dílčích nedostatků.

2.2.4 Odklad školní docházky

Odklad školní docházky se stává běžným způsobem, jak eliminovat, respektive alespoň snížit riziko selhání dítěte v první třídě. Tímto způsobem dostává dítě šanci dosáhnout přijatelné úrovně zralosti a připravenosti, která je předpokladem školní úspěšnosti. Učitelky mateřských škol obvykle dovedou na základě své zkušenosti odhadnout, které dítě nemá dostatečné předpoklady pro zvládnutí nároků základní školy. Tyto děti buď nemají potřebné schopnosti, nebo je nedovedou přijatelně využívat. Vlastnosti a kompetence, na nichž závisí úspěšnost ve škole, jsou různé, jejich rozvoj závisí jak na zrání, tak na učení. Lze je rozdělit do několika skupin:

- Riziko školního selhání závisí na snížené inteligenci.
- Riziko školního selhání je dáno nezralostí některých dílčích schopností.
- Riziko školního selhání je dáno nedostatkem potřebných sociálních zkušeností, tj. nepřipraveností. (Vágnerová, 2000, s.85)

Odložení školní docházky o jeden rok bývá realizováno u dětí výrazně školsky nezralých, většinou ve více než jedné rovině. Podmínky pro odložení školní docházky upravuje Školský

zákon (zákon č. 29/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů – úplné znění vyšlo pod č. 258/1996 Sb.).

2.3 Organizace výchovného a vzdělávacího procesu v přípravné třídě

Výchovný a vzdělávací program pro přípravnou třídu je rozpracován do okruhů učiva. Učivo v těchto okruzích je rozpracováno v souladu s RVP pro předškolní vzdělávání (s možností korekce). Rozhodující jsou vždy individuální možnosti a schopnosti dětí, jejich tempo zvládnutí požadavků. Organizace i program přípravné třídy je maximálně přizpůsoben vývojovým a jazykovým možnostem dětí a jejich potřebám.

Oblasti předškolního vzdělávání:

- *Dítě a jeho tělo.*
- *Dítě a jeho psychika.*
- *Dítě a ten druhý.*
- *Dítě a společnost.*
- *Dítě a svět.*

Obsah jednotlivých oblastí se prolíná, prostupuje, vzájemně podmiňuje, dílčí cíle i dosahované kompetence dítěte na sebe navazují a vzájemně se doplňují, někdy i částečně překrývají. Také se v rámci různých oblastí opakují.

Výchovný a vzdělávací obsah:

- Vytváření kulturně sociálních a hygienických návyků.
- Rozumová výchova (rozvoj jazykové oblasti a komunikativní schopnosti, matematických představ a oblast rozvoje poznání).
- Hudební výchova (rozvoj sluchového vnímání, diferenciací, ...).
- Výtvarná výchova (rozvoj estetického cítění, jemné motoriky,...).
- Pracovní výchova (sebeobsluha, rozvoj manuální zručnosti,...).
- Tělesná výchova (rozvoj hrubé motoriky, zvyšování tělesné zdatnosti,...).
- Individuální speciální pedagogická péče (logopedie, psycholog).

2.3.1 Materiální vybavení přípravné třídy

Zřizování přípravné třídy nutně předpokládá školní prostředí a odpovídající materiální vybavení. Přípravná třída by neměla být ochuzena o žádnou část, která k ní patří – prostorná třída, tělocvična, šatna pro převlékání, toalety, školní zahrada, možnost ranní či odpolední družiny.

Pro přípravnou třídu je vhodné vybrat prostornou a světlou třídu s prostorem rozděleným pro vyučování /stolečky, židličky/ a hernu na hry, tanečky, dramatizaci apod. (*viz příloha č. 1*).

Neměl by zde také chybět koutek pro odpočinek mezi vyučováním. Vhodná je velká sedací souprava. Při únavě, náhlé potřebě spánku či nevolnosti slouží jako oáza klidu.

Potřebné je vybavit třídu vhodnými pomůckami didaktického charakteru (maňásci - divadlo, plyšová zvířátka, panenky, autíčka, stavebnice jako LEGO – velké tvary, stavebnice z kostek, geometrické tvary, magnetické tabulky, puzzle různých velikostí, barevné korálky, hokej, fotbal, společenské hry, písmenka /umělá nebo pěnová/ a další stavebnice a hry. Děti zde mají možnost vlastního výběru podle svých zájmů..

Dále by zde nemělo chybět místo pro hudební nástroj či nástroje /klavír/ a média jako přehrávač /pohádky, písničky/ či televizor /krátké dětské pořady/. Nezanedbatelnou součástí je také knižní koutek, kde jsou volně uloženy dětské knihy, časopisy, omalovánky. Děti mají možnost naučit se znát hodnotu knih, mohou jimi listovat a učit se vyhledávat informace v dětských encyklopediích.

Důležité je obstarat pro děti tužky zanechávající výraznou stopu, pastelky, barvy, štětce, nůžky /i pro leváky/, velké formáty papíru, stírací tabulky, fixy, lepidlo, modelovací hmotu, sešity, notýsek a další dle výběru učitele.

Je možné využívat také učební pomůcky a názorný obrazový materiál pro mateřskou školu, případně pro 1. ročník.

Ideálním řešením je , když se na jednom poschodí základní školy nachází třída, šatna, sociální zařízení pro tyto děti.

Nutno podotknout, že vybavenost a zařízení takových tříd jsou plně závislé na finanční situaci školy, sponzorských darech a grantech.

Jako vhodné prostorové řešení se ukazuje vytvoření různých koutků (center) podle metodiky programu *Začít spolu* (*viz příloha č. 2*). Tento program vychází z mezinárodního programu Step by step, ale je přizpůsoben českému školnímu prostředí a dá se bez větších problémů realizovat.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části bylo vytvořit soubor metod nejčastěji používaných pro práci s dětmi v přípravném ročníku při běžné základní škole.

První přípravné třídy byly zřizovány v polovině 90. let minulého století a ještě dnes téměř neexistuje pedagogická literatura, kterou by mohli pedagogové používat. Chybí sborníky metod práce s dětmi v přípravné třídě, návrhy projektů. Materiály, které jsou dostupné, se týkají mateřských škol a nezohledňují specifika takto vytvořených skupin dětí.

Při své práci jsem kontaktovala učitelky přípravných tříd a všechny přivítaly možnost soubor metod, který sestavím, používat při každodenní práci.

Svou prací jsem chtěla také poukázat na důležitost zřizování přípravných tříd, které jsou dle mého názoru nedoceňovány, často je školy otevírají bez zařazení do systému péče o děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Učiteli jsou podceňovány, nemají zájem pokračovat v individuální péči o děti z těchto tříd.

3.1.1 Stanovení předpokladů

Ve svém průzkumu jsem ověřovala předpoklad:

1) Lze předpokládat, že ve vybraných kompetencích, které jsou nezbytným předpokladem úspěchu, resp. adaptace na školu, bude u sledovaných dětí dosahováno nízké úrovně.

Tento předpoklad jsem stanovila na základě výsledků vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny, které musí děti mít, aby mohly být zařazeny do přípravné třídy.

2) Lze předpokládat, že zvolené činnosti s dětmi (metody) povedou k rozvoji v oblastech, které jsou nezbytné a předpokládané pro úspěšné zahájení školní docházky.

Jsou to:

- rozvoj pozornosti, postřehu a myšlení,
- zrková diferenciacie,
- vytváření početních představ,

- procvičování zrakové analýzy a syntézy,
- rozvoj prostorové představivosti,
- jemná motorika – grafomotorika,
- koordinace ruky – oka,
- zrakové vnímání,
- motorika mluvidel – sluchové vnímání,
- kresba.

*Podle předpokládaných výsledků průzkumu budou děti dosahovat **nízké úrovně** nejvíce v jednotlivých oblastech v tomto pořadí:*

1. motorika mluvidel – sluchové vnímání,
2. prostorová představivost,
3. zraková analýza a syntéza,
4. grafomotorika,
5. zrakové vnímání,
    zraková diferenciacce,
7. pozornost, postřeh a myšlení,
    početní představy,
9. **koordinace ruky – oka,**
    kresba.

Na základě získaných výsledků průzkumu a jeho vyhodnocení se mi předpoklad průzkumu ve většině jednotlivých oblastí potvrdil.

V úkolu koordinace ruka – oko se předpoklad nepotvrdil. Předpoklad 6% nízké úrovně, výsledek 11% nízké úrovně.

Děti dosahovaly v jednotlivých oblastech nízké úrovně v tomto pořadí:

1. motorika mluvidel – sluchové vnímání,
2. zraková analýza a syntéza,
3. prostorová představivost,
    koordinace ruky – oka,
5. grafomotorika,

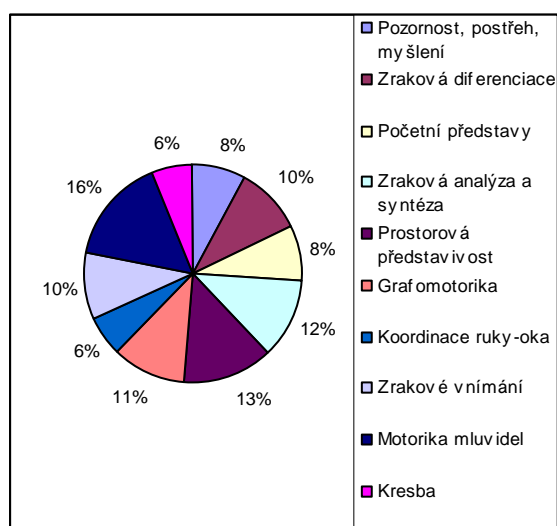

- zrakové vnímání,
7. početní představy,
- zraková diferenciacie,
9. pozornosť, postřeh a myšlení,
- kresba.

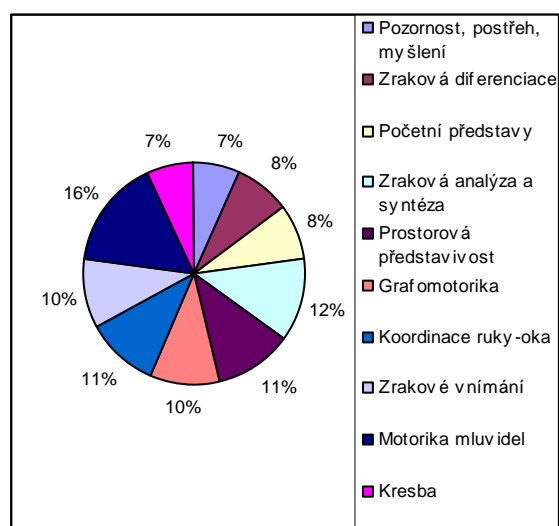
Tabulka č. 1 – Předpoklad výsledků a výsledky průzkumu

pořadové číslo	název činnosti	předpoklad výsledků průzkumu (v %)	výsledky průzkumu (v %)
1.	motorika mluvidel	16	16
2.	prostorová představivost	13	11
3.	zraková analýza a syntéza	12	12
4.	grafomotorika	11	10
5.	zrakové vnímání	10	10
6.	zraková diferenciacie	10	8
7.	pozornosť, postřeh, myšlení	8	7
8.	početní představy	8	8
9.	koordinace ruky-oka	6	11
10.	kresba	6	7

Graf č. 1 – Předpoklad výsledků průzkumu

Graf č. 2 – Výsledky průzkumu

3.2 Použité metody

K zjišťování údajů potřebných pro zpracování průzkumu jsem použila orientační speciálně pedagogické šetření, dále jen OSPŠ (*viz příloha č. 3*). Toto šetření sloužilo k zjištění znalostí dětí přípravného ročníku v základních oblastech vzdělávání. Bylo sestaveno z deseti úkolů, které děti samostatně vypracovávaly. Ke svému zjištění jsem použila 53 orientačních speciálně pedagogických šetření. Byla mi vrácena všechna vypracovaná - (ukázka celého vypracovaného šetření u jednoho dítěte *viz příloha č. 4*).

V průzkumu byly využity metody:

1. děti samostatně vyplňovaly pracovní listy,
2. práce dětí podle diktátu učitelky,
3. rozhovor učitelky s dítětem.

OSPŠ obsahovalo úkoly z těchto základních oblastí:

1. pozornost, postřeh a myšlení,
2. jemná motorika,
3. zraková percepce,
4. sluchová percepce,
5. prostorová orientace,
6. početní představy,
7. kresba,
8. motorika mluvidel,
9. senzomotorická koordinace (koordinace ruky – oka).

K sestavení šetření jsem využila:

Šimonovy pracovní listy 2 (Markéta Mlčochová, 1999)

Šimonovy pracovní listy 8 (Věra Kárová, 1998)

Zábavné listy 1 (Chamber, s.r.o.)

Zábavné listy 2 (Chamber, s.r.o.)

Jak poznáme sklony dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii (Věra Pokorná, 1994)

Předcházíme poruchám učení (Brigitte Sindelarová, 2000)

3.3 Popis zkoumaného vzorku

První skupinou jsou děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Rodina je pro dítě důležitějším zdrojem hodnot a norem než škola, protože je mu emočně bližší. Pokud se postoj rodičů a školy rozchází, dochází k problémovým situacím při vzdělávání dětí.

Výchova v těchto rodinách je poměrně volná. Totéž platí pro pohled na dětské chování. V krajním případě nemusí být rodičovské požadavky vůbec vymezeny, rodiče mohou být k projevům dítěte, zejména k jeho chování mimo rodinu, lhostejní. Mají jiné hodnoty a normy. Chybí zde tlak na dodržování mnoha pravidel, který je ve společnosti běžný.

Do této skupiny patří bohužel mnoho romských dětí. V rodině si neosvojí potřebné návyky a nenaučí se respektovat majoritní normy chování, protože je neakceptují ani jejich rodiče.

Rozvoj romského dítěte negativně ovlivňuje častá nemotivovanost Romů ke stanovení nějakého cíle a jejich schopnost usilovat o jeho dosažení. Romové se řídí spíše aktuálními impulzy. Jejich tradice výchovy se liší od majoritní společnosti.

Mnohé romské děti nemají dostatečné jazykové zkušenosti. Nedovedou dobře česky ani romsky, romské rodiny zpravidla užívají nespisovnou češtinu nebo slovenštinu.

Tedy hlavními příčinami školních neúspěchů jsou:

- nízká úroveň vzdělání rodičů,
- nepřipravenost dětí k zahájení školní docházky /nenavštěvují MŠ/,
- nízká motivace ke vzdělání /vzdělání pro ně není prvořadé/,
- špatné sociální podmínky /nedostatek financí, bydlení, hračky, pomůcky pro děti do školy – pastelky, tužky, sešity, knížky.../,
- u romských dětí nedostatečná znalost češtiny jako vyučovacího jazyka /nedostatečná slovní zásoba, agramatismy, nenavštěvují logopeda .../,
- nedostatek návyků soustavně pracovat /doma si mohou dělat, co chtějí/,
- předpoklad výskytu specifických vývojových poruch /dyslexie, dysgrafie a další/.

Druhou skupinou jsou děti z běžných rodin.

Civilizace velice rychle změnila podmínky, ve kterých děti vyrůstají, a tím výrazně ovlivňuje jejich vývoj. Důraz na materiální blahobyt není na druhé straně vyvažován laskavou, důslednou výchovou. Na některé schopnosti, které neodpovídají věku dítěte (počítačové

znalosti), je kladen rodiči důraz, na druhé straně jsou jiné schopnosti dětí podceňovány (zrakové či sluchové vnímání, sebeobsluha). Děti se totiž učí postupně slyšet, ale neposlouchat, nebo se dívají, ale vlastně nevidí, protože nevnímají.

Tyto děti, žijící v pohodlí a dostatku, opečovávané a cílevědomě intenzivně rozvíjené celou rodinou, selhávají v dětském kolektivu, ve kterém se neumějí pohybovat a podřídit se jeho pravidlům, a později selhávají i ve škole.

Civilizace přináší i druhý extrém. Dítě sice žije v pohodlí a dostatku, ale přesto strádá – rodiče nemají čas a babičky jsou ještě mladé a zaměstnané. Už dávno neplatí představa bělovlasé babičky v šátku s knížkou na klíně. A tak se dítě odkládá před televizi nebo počítač a dostává drahé hračky, které mu ale nemá nikdo čas předvést.

Stále více přibývá dětí s logopedickými problémy. Rodiče si jich nevšímají nebo je nevidí a začínají je řešit až před nástupem dítěte do školy. Situace došla nejen u nás, ale i v dalších vyspělých zemích tak daleko, že vznikají státem podporované akce typu: „Česko čte dětem“.

Orientačně speciálně pedagogické šetření bylo provedeno v pěti přípravných třídách zřízených při běžných základních školách.

ZŠ – Opava

ZŠ – Šumbark

ZŠ – Dvůr Králové nad Labem

ZŠ – Šumperk

ZŠ – Teplice

OSPŠ se zúčastnilo 53 dětí přípravných tříd ve věku 5,5 – 7 let. Jednalo se o dívky a chlapce ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a běžných rodin.

Počty dětí ve školách, kde průzkum probíhal:

Tabulka č. 2 - Počty dětí v jednotlivých školách

Škola	ZŠ-Opava	ZŠ-Šumbark	ZŠ-Dvůr Králové	ZŠ-Šumperk	ZŠ-Teplice
Chlapci	4	4	5	6	7
Dívky	6	4	8	4	5
Celkem	10	8	13	10	12

Věk dětí ve školách kde průzkum probíhal:

Tabulka č. 3 – Věk dětí

5,5-6 let	více než 6 let
21	32

Celkový počet dětí s odkladem školní docházky:

Tabulka č. 4 – Děti s odkladem školní docházky

předškolní děti	děti s odkladem školní docházky
29	24

3.4 Průběh průzkumu

Nejprve jsem sestavila orientační speciálně pedagogické šetření, ve kterém byly zastoupeny všechny základní oblasti, které by u dětí v přípravném ročníku měly být rozvíjeny.

Poté, na základě získaných informací z internetu o přípravných třídách zřizovaných v České republice, jsem si vytipovala čtyři přípravné třídy zřizované při běžných základních školách.

Formou telefonátů jsem jednotlivé školy oslovila a požádala učitelky přípravných tříd o spolupráci při vyplňování OSPŠ dětmi. Materiály do jednotlivých škol jsem rozeslala poštou.

Průzkum proběhl v rámci vyučování v jednotlivých přípravných třídách. Děti vypracovávaly jednotlivé pracovní listy. Učitelka dětem vysvětlila zadání úkol a děti měly samostatně pracovat.

Všechna OSPŠ mi byla během měsíce října zaslána pečlivě vypracovaná zpět.

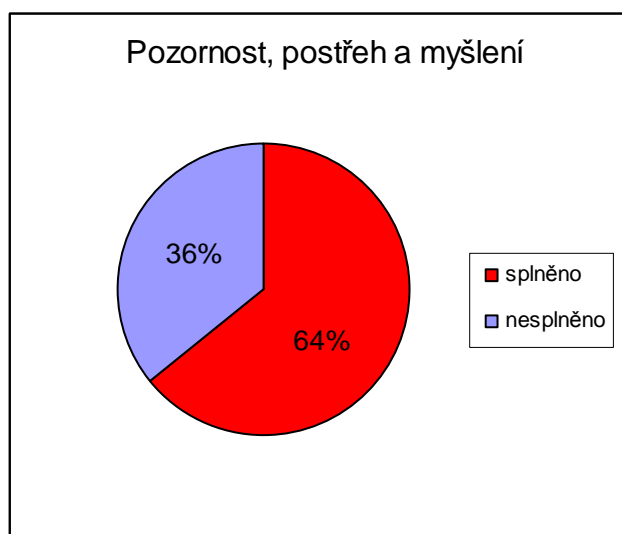
Jednotlivá šetření jsem vyhodnotila a došla k výsledkům, které jsem předpokládala.

3.5 Výsledky průzkumu a interpretace prvního předpokladu

Rozbor výsledků průzkumu orientačním speciálně pedagogickým šetřením:

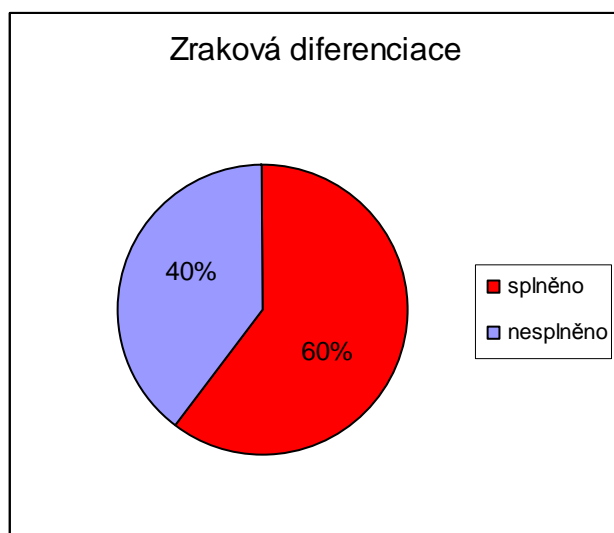
V **úkol č. 1** měly děti najít obrázky párové (co k čemu patří) a spojit je čarou. Z celkového počtu 53 dětí tento úkol splnilo 34, tj. 64%, nesplnilo 19 dětí, tj. 36%. Znázorněno graficky.

Graf č. 3 – Pozornost, postřeh a myšlení

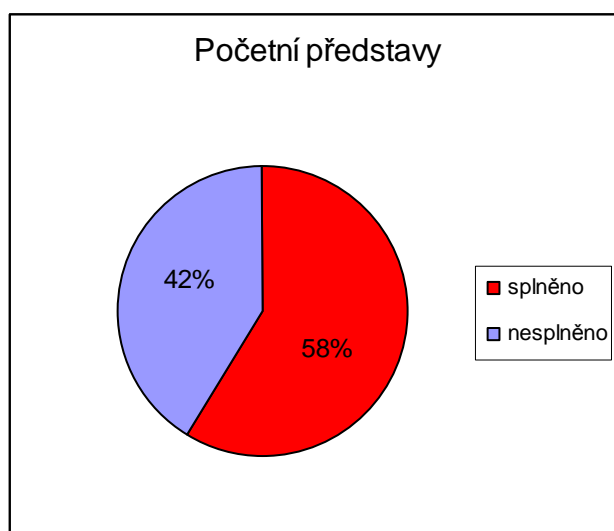
V **úkolu č. 2** měly děti v řadě obrázků vyhledat a vybarvit ten obrázek, který je nakreslen obráceně. 32 dětí úkol splnilo, tj. 60% a 21 dětí nesplnilo, tj. 40%. Znázorněno graficky.

Graf č. 4 – Zraková diferenciace

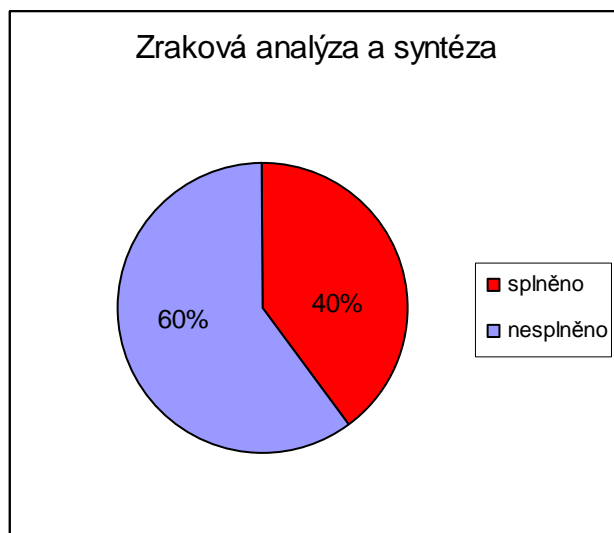
V **úkolu č. 3** děti počítaly tečky ve čtverci, poté nakreslily stejný počet obrázků do rámečku. 31 dětí úkol splnilo, tj. 58%, nesplnilo 22 dětí, tj. 42%. Znázorněno graficky.

Graf č. 5 – Početní představy

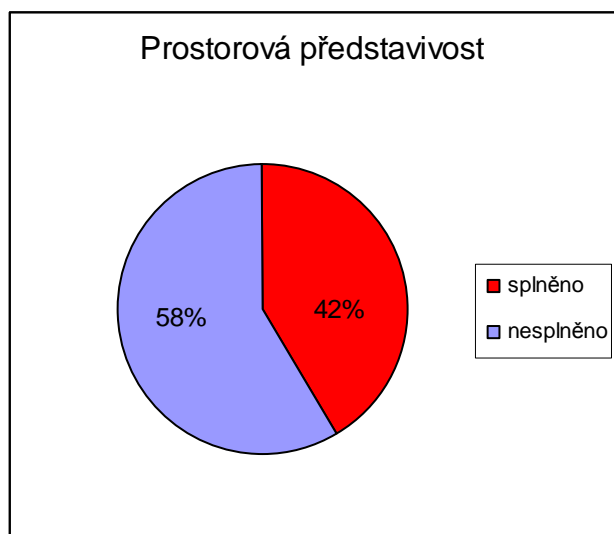
V **úkolu č. 4** děti dokreslovaly dvojice obrázků vedle sebe tak, aby byly stejné. Obrázek vlevo byl vždy vzor. Úkol splnilo 21 dětí, tj. 40%, nesplnilo 32 dětí, tj. 60%. Znázorněno graficky.

Graf č. 6 – Zraková analýza a syntéza

V **úkolu č. 5** děti pracovaly podle diktátu učitelky. Učitelka diktovala dětem, co mají v nedokončeném obrázku nakreslit. **Pod** strom šišku, **vpravo** od stromu panáka apod. Tento úkol splnilo 22 dětí, tj. 42%, nesplnilo 31 dětí, tj. 58%. Znázorněno graficky.

Graf. č. 7 – Prostorová představivost

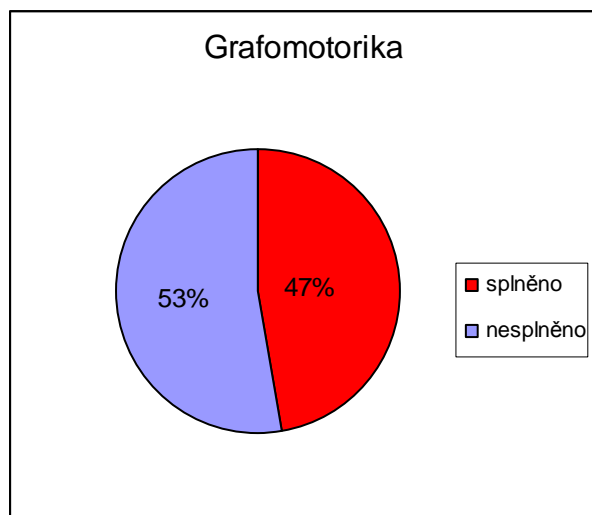
V **úkolu č. 6** děti dokreslovaly:

a) tašky na dům (obloučky), plot (svislé čáry), stromy (šikmé čáry),

b) kličky a svislé čáry na svetr.

Tento úkol splnilo 25 dětí, tj. 47%, nesplnilo 28 dětí, tj. 53 % (za nesplnění úkolu bylo považováno pokud dítě čmáralo). Znázorněno graficky.

Graf č. 8 – Grafomotorika

V **úkolu č. 7** děti kreslily:

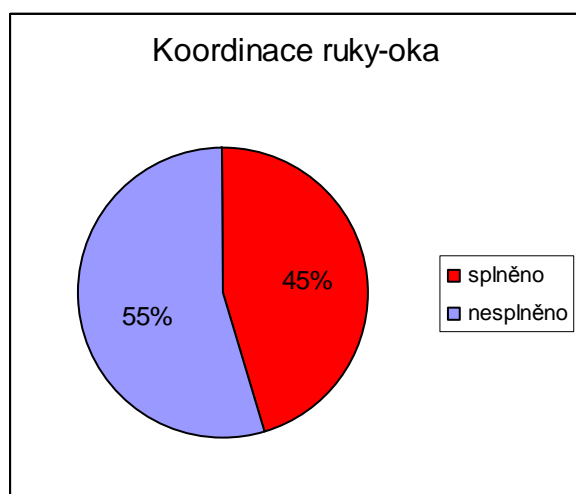
a) dráhu, po které létají sněhové koule – opakovaně sem a tam,

b) dítě zasahuje šipkou terč – nakreslí, jak šipka letí (jedním tahem).

Za splnění úkolu bylo považováno, pokud dítě vedlo čáru jedním tahem z bodu do bodu.

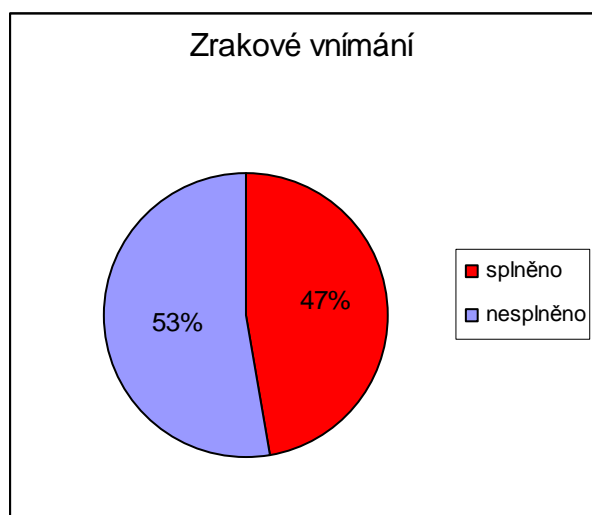
Tento úkol splnilo 24 dětí, tj. 45 %, nesplnilo 29 dětí, tj. 55%. Znázorněno graficky.

Graf č. 9 – Koordinace ruky - oka

V **úkolu č. 8** děti hledaly cestu pro kočičku k myšce, kterou pastelkou vyznačily. Tento úkol splnilo 25 dětí, tj. 47%, nesplnilo 28 dětí, tj. 53%. Znázorněno graficky.

Graf č. 10 – Zrakové vnímání

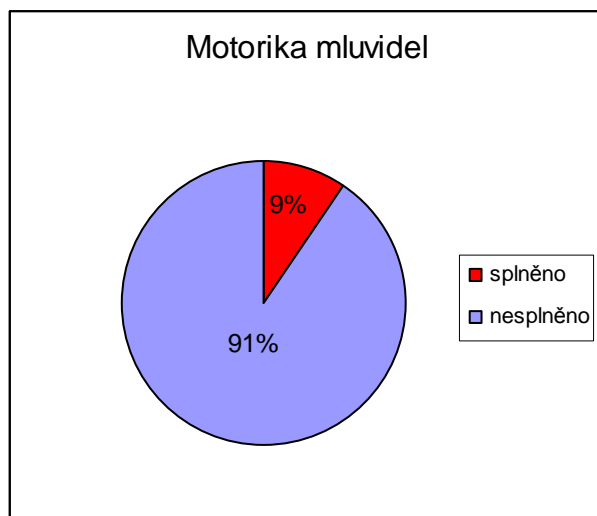

V **úkolu č. 9** paní učitelka předříkávala slova a dítě se pokoušelo každé slovo bezchybně opakovat (učitelka zaznamenávala počet chyb).

Teploměr, hlemýžď, kumulativní, reflektor, smysluplný.

Tento úkol splnilo pouze 5 dětí, tj. 9%, nesplnilo 38 dětí, tj. 91%. Znázorněno graficky.

Graf č. 11 – Motorika mluvidel

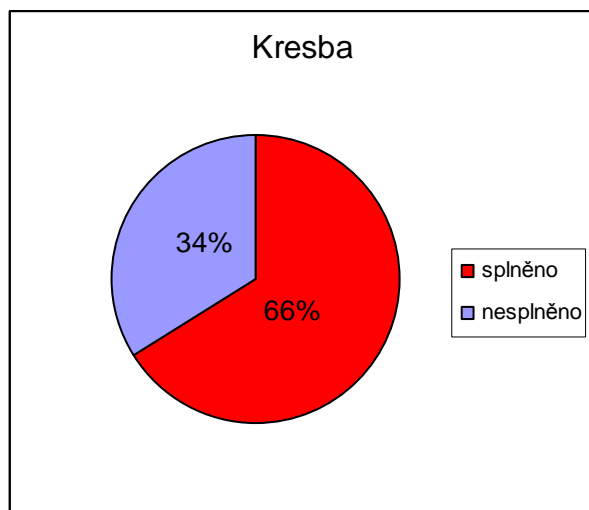

V **úkolu č. 10** měly děti nakreslit postavu.

Za splnění úkolu bylo považováno, pokud dítě nakreslilo postavu, která měla hlavu, trup, končetiny. Za nesplnění bylo považováno, pokud dítě kreslilo postavu bez zobrazení trupu (hlavonožec) nebo trup z několika oválů, trojúhelníků, končetiny pouze jednoduché čáry, čmárání.

Tento úkol splnilo 36 dětí, tj. 66%, nesplnilo 17 dětí, tj. 34%. Znázorněno graficky.

Graf č. 12 - Kresba

3.5.1 Výsledky a interpretace druhého předpokladu

Po dobu pěti měsíců bylo s částí dětí pracováno vybranými metodami. Nebylo v možnostech autora práce zajistit, aby těmito metodami pracovaly děti z původního vzorku. Proto výsledky druhého předpokladu mají menší vypovídací hodnotu.

Počet dětí ve skupině: 13

Tabulka č. 5 – Výsledky druhého předpokladu

pořadové číslo	název činnosti	splněno (v %)	nesplněno (v %)
1.	motorika mluvidel	54	46
2.	prostorová představivost	92	8
3.	zrková analýza a syntéza	85	15
4.	grafomotorika	92	8
5.	zrkové vnímání	92	8
6.	zrková diferenciac	85	15
7.	pozornost, postřeh, myšlení	100	
8.	početní představy	85	15
9.	koordinace ruky-oka	92	8
10.	kresba	100	

Metody práce v přípravné třídě

Na základě získaných výsledků z průzkumu a mé dlouholeté práce s dětmi v přípravném ročníku jsem vybrala některé metody práce. Tyto metody jsou vhodné pro rozvoj všech oblastí důležitých pro dítě před nástupem do 1. třídy. Možnost, jak využít těchto činností v průběhu jednoho dne v přípravné třídě, je uvedena v sestaveném stimulačním programu (viz příloha č. 5).

1. Metoda malých kroků

Je známo, že dítěti musíme dát možnost několika pokusů, možnost opakovat, začínat znovu, chybovat. Jen tak může nabýt jisté zdatnosti. Pokud budeme s dítětem jednotlivá cvičení

častěji opakovat, dovedeme dítě k lepšímu zvládnutí úkolů, protože opakování mu umožní upevnit nabyté dovednosti.

Metoda malých kroků je základní metodou pro práci s dětmi v přípravné třídě.

Činnost, kterou si potřebujeme osvojit, rozdělíme na řadu malých, postupných kroků, které s jistým úsilím dokážeme zvládnout. K cíli se v této metodě blížíme pomalu, po kouscích, ale za vydatné podpory emoční */Tak zase kousek umím, ono to nějak půjde/*.

Na postupné malé kroky můžeme rozdělovat cokoli, co potřebujeme dítě naučit.

Ukázka nácviku básničky:

- a) básničku přečteme,
- b) povíme si, o čem je,
- c) básničku čteme ještě jednou pomalu, dítě doplňuje, co si kde pamatuje,
- d) čteme stále menší kousky veršů, na dítě toho zbývá čím dál víc,
- e) dítě říká básničku samostatně, zapomene-li, my napovíme,
- f) básničku umí samostatně.

2. Metoda psaní s říkankou

Vzhledem k tomu, že dětem v přípravné třídě většinou dělá velké problémy jemná motorika – grafomotorika (nesprávné držení psacího náčiní, příliš velký tlak na tužku apod.), pomáhají grafomotorická cvičení s říkankou budoucím školákům v přípravě na vlastní psaní v 1. třídě. Prostřednictvím grafomotorických cvičení si dítě uvolní ruku a navíc do ní získá i větší jistotu. Pro předškoláky je kreslení obrázků v rytmu říkanky velmi nenásilnou přípravou na školu. Navíc si při něm rozvíjí schopnost nápodoby, vizuální a sluchovou paměť i rytmické cítění. Texty básniček mohou děti obměňovat, nahrazovat slova jinými nebo si vymýšlet nové verše.

Při psaní v rytmu říkanek se děti nejprve naučí verše zpaměti. A když je zvládnou, za asistence učitele obkresluje obrázek.

Ukázka nácviku psaní s říkankou:

Žába

1. Žába skáče po blátě,
2. koupím já jí na gatě.

3. Na jaký? Na jaký?

4. Na zelený strakatý.

Děti kreslí jednotlivé části obrázku v rytmu verše. Nejprve tělo, pak žabí stehýnka a nohy a jako poslední oči. Do nich (už bez veršování) dokreslí tečky a ještě žábě domalují smějící se pusy.

3. Metoda k zjištění deficitů v dílčích funkcích v předškolním věku

Toto je metoda, kterou můžeme zamezit problémům dítěte v učení a chování, které jsou důsledkem deficitů v dílčích funkcích. Tento nový způsob práce s dětmi s poruchami učení a chování vypracovala *Dr. Brigitte Sindelarová*, která přirovnává vývoj myšlení a učení ke stromu.

Jedná se o soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě. Na základě vypracování zadaných úkolů můžeme zjistit, zda se u konkrétního dítěte mohou vyskytnout obtíže s učením a chováním.

První část souboru je diagnostická a obsahuje 20 úkolů, ke kterým jsou připraveny přílohy.

Rozdíly v párových obrázcích, v párových tvarech, ukryté tvary, rozdíly mezi dvěma slovy, mezi dvěma slovy nemajícími smysl, ukrytá slova, spojení mezi viděným a slyšeným vjemem, mezi slyšeným a viděným vjemem, paměť na obrázky, na tvary, na řadu slov, na řadu slabik, zapamatovat si obrázky – vyjádřit se slovy, zapamatovat si slova – vyhledat k nim obrázky, pohotovost mluvidel, koordinace ruky a oka při psaní, vyhledávání obrázků, vyhledávání slov, vnímání vlastního těla a prostoru.

Po provedení jednotlivých cvičení si zaznamenáváme počet chyb u každého z nich a na závěr provedeme vyhodnocení.

V druhé části jsou jednotlivé programy nácviku.

Při práci je potřeba dodržovat určitá pravidla, aby došlo u dítěte k pokroku:

- cvičení mají formu hry,
- trpělivost, pokud se dítěti úkol nedaří,
- cvičit pravidelně, ale nikdy příliš dlouho,
- nepřetěžovat dítě.

4. Projektová metoda

Toto je další vhodná metoda práce s dětmi v přípravném ročníku, která se v dnešní době často využívá. Při projektové metodě jsou děti vedeny k samostatnosti při řešení problémů, k praktickým činnostem a experimentování. Je odvozena z pragmatické pedagogiky podporující motivaci dětí a kooperativní učení. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.

Při plánu či tvorbě projektu může učitelka přípravného ročníku využít nejen spolupráce rodičů, která je v přípravné třídě velmi důležitá, ale i dětí, které se mohou zúčastňovat i průběžného hodnocení. To dodává činnostem smysl a důležitost, podtrhuje klíčové momenty, pomáhá dětem naučit se o věcech přemýšlet, hodnotit je. Hravou formou jsou tak předškolní děti připraveny na projektování svých činností, na hledání souvislostí a využívání svých zkušeností a poznatků.

Znaky pedagogického projektu:

- Cílená, organizovaná a promyšlená činnost soustředěná kolem určitého jádra.
- Má děti vést k řešení komplexních problémů.
- Důležitá je vnitřní propojenost projektu.
- Směřuje k rozvoji osobnosti dítěte, tj. k vytváření poznatků a dovedností, postojů a zároveň poskytuje prostor pro samostatnost a aktivitu, čímž naplňuje rámcové, obecné cíle RVP PV.
- Má nějaký konkrétní výsledek.
- Projekt vytváří podmínky pro prožitkové učení, umožňuje učení individuální i kooperativní.
- Základní znakem je jeho zpětná vazba, průběžné vyhodnocení činnosti, které umožňuje jejich operativní obměny, variace a doplnění plánovaného projektu.

Tématem projektu může být:

- Jak jsem se narodil.
- Olympiáda.
- Pout' u nás.

- Divadelní pohádka.
- Výlet do zoologické zahrady a další.

3.5.2 Program „Začít spolu“

Také je důležité se v této práci zmínit o programu „*Začít spolu*“.

Program **komunitního vzdělávání a spolupráce pro předškolní děti a jejich rodiče**.

Vzdělávací program *Začít spolu* představuje jednu z konkrétních forem, jak realizovat na dítě orientovanou výchovu a vzdělávání v předškolním věku.

Zdůrazňuje individuální přístup k dítěti, integrované učení, inkluzi dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, partnerství školy a rodiny v oblasti výchovy a vzdělávání.

Zaměřuje se na rozvíjení těch charakteristických rysů osobnosti, které budou v rychle se měnící době obzvláště potřebné (například schopnost přijímat změny a aktivně se s nimi vyrovnávat, samostatně kriticky myslet, umět si vybírat a nést za svou volbu odpovědnost, samostatně a efektivně se učit, dokázat spolupracovat a být tolerantní k individuálním a etnickým odlišnostem).

Základní principy programu:

- třídu tvoří centra aktivit,
- individuální přístup ke každému dítěti,
- integrované učení hrou,
- aktivní účast rodiny.

To znamená, že jsou u dětí podporovány následující schopnosti:

- samostatně přemýšlet, umět si vybírat a přijmout za svou volbu odpovědnost,
- respektovat lidi kolem sebe a být k nim ohleduplný,
- přijímat změny a vyrovnávat se s nimi,
- rozpoznávat problémy a řešit je,
- tvořivost.

Pro učitelku ve třídě to znamená:

- rozumí vývoji dítěte,
- poznává co nejlépe každé dítě,
- prokazuje dětem úctu a respektuje jejich důstojnost,
- pečlivě plánuje činnost pro třídu,
- vypracovává individuální plány pro jednotlivé děti,
- dává dětem dostatečný prostor pro jejich činnost,
- povzbuzuje děti, aby řešily své problémy,
- vede děti k tomu, aby se navzájem respektovaly a vážily si jeden druhého,
- je schopna dalšího profesionálního vzdělávání a osobního růstu.

Centra aktivit:

Centra aktivit tvoří prostředí třídy. Svou velikostí, umístěním a vybavením stimulují děti ke hře, k činnosti a k práci.

Centra aktivit jsou:

- knihy, písma, ateliér, domácnost, dramatické hry, kostky, pokusy a objevy, drobné manipulační hry, hudba, dílna, písek a voda, pobyt venku.

V centrech aktivit je materiál:

- kterého je dostatek a který mohou děti využívat tvořivým způsobem,
- je dětem přístupný (dosáhnou na něj a je v otevřených políčkách),
- je označen slovem a odpovídajícím obrázkem,
- je pravidelně obměňován ve spolupráci učitelky, dětí a rodičů.

Výhody center aktivit:

- velikost center je pro děti přirozená a mohou se v něm cítit bezpečně,
- poskytuje dětem značný prostor pro samostatnou činnost,
- děti jsou v malých skupinkách samy, ale pro učitelku viditelné a dosažitelné,
- materiály v centrech jsou motivující svou stálou dostupností,
- děti mají možnost pracovat a hrát si v malých skupinkách,

- tyto skupiny dávají dětem možnost v přirozeném prostředí spolu komunikovat, domlouvat se, řešit problémy, lépe poznávat a přijímat rozdíly mezi sebou – učit se sociálním dovednostem,
- centra dávají možnost pracovat a hrát si také jednotlivě nebo se zabývat tichou činností.

3.5.3 Sborník her : Věk 5 – 7 let

1. Manipulační hra

„Modelovaná písmenka“

Metodický postup:

Ze slaneho těsta modelujeme písmena, která děti znají. Mohou si z písmen sestavit své křestní jméno, které natrou vodovými barvami a nalepí na pruh papíru. Stává se užitečnou dekorací třídy nebo dětského pokoje.

Recept na slané těsto:

Do mísy nasypeme 1 hrneček soli, 1 hrneček hladké mouky a postupně přiléváme asi 1 hrneček vody. Vše zpracujeme v těsto, se kterým pracujeme dále. Pečeme asi dvě hodiny při 125 stupních C, při otevřených dvířkách. Pokud chceme písmenka použít k zavěšení, ještě před pečením do nich špejlí vytvoříme díрку.

Lze barvit vodovými barvami, temperami, bezbarvým lakem.

2. Konstruktivní hra

„Naše město“ - společná námětová stavba

Metodický postup:

Děti staví ze stavebnicových i nestavebnicových tvarů (krabice různých velikostí). Staví město – stavby do výšky a do délky s použitím různých stavebnic. Staví překlenuté prostory (mosty, tunely, domy apod.) a používají doplňkové hračky (panáčky z lega, autíčka ...).

3. Napodobovací hra

„Moje tělo“

Metodický postup:

Položíme na podlahu arch balicího papíru tak, aby vytvořil obdélník delší, než je výška dítěte. Položíme na ně dítě a křídou nebo obyčejnou tužkou obkreslíme obrys jeho těla. Požádáme děti, aby postupně dokreslovaly oči, nos, pusku, uši apod. Mohou také nalepovat kousky vlněné příze jako vlasy a dokreslit oblečení.

Nebo můžeme obkreslovat pouze ruku dítěte, kdy ji položí na papír a učitelka jeho ruku obkreslí. Dítě si svou ruku může vybarvit, obléci do barevné rukavice, dokreslit detaily - prstýnek, náramek atd.

4. Úlohová hra

„Na obchod“

Metodický postup:

Po třídě a herně připravíme stolečky s různými věcmi, např. na jeden stoleček rozprostřeme plastové ovoce a zeleninu, na druhý hračky – panenky, autíčka, na třetí oblečení na panenky, na čtvrtý knížky atd.

Určíme prodavače a prodavačky v krámcích, pokladní a nakupující.

Děti, které nakupují, se s košíkem nebo papírovou krabicí volně pohybují po třídě a herně, kde nakupují u jednotlivých prodavačů různé věci. Když si nakoupí, odejdou k pokladní nebo pokladnímu, který jim na pokladně spočítá, kolik mají zaplatit. Děti platí papírovými penězi.

Po nákupu děti ostatním ukáží a pojmenují, co si nakoupily.

V rolích prodavačů, prodavaček, pokladního, pokladní a nakupujících se mohou střídát.

5. Intelektuální hra

„Kde je více, méně?“

Metodický postup:

Uděláme dvě hromádky – předměty by měly ležet blízko sebe, ale ne přes sebe. Můžeme také namalovat dvě skupiny puntíků. Dítě ukáže, kde jich je více, aniž počítá, použije pouze odhad, počet zatím nehraje roli. Podobně můžeme chtít, aby určilo, kde je méně.

Zpočátku uděláme velké rozdíly (např. 3 a 7 korálků), později rozdíly v počtu zmenšujeme – obtížnost stoupá.

Můžeme využít i jednotlivé dílky domina s dvěma políčky – v tom případě přibude i výraz *stejně*, pokud vylosujeme kartu se stejným počtem puntíků.

6. Senzorická hra

„Hra s přírodninami“

Co budeme potřebovat:

Dva plátěné sáčky, po dvou kusech různých podzimních plodů (např. dvě velké borové šišky, dvě malé borové šišky, dva kaštiny, dva žaludy, dva vlašské ořechy, dva šípky, dvě bukvice, dva kousky kůry, dva lískové oříšky).

Metodický postup:

Vytváření párů. Dítě vytáhne ze sáčku jeden předmět a snaží se stejný předmět najít v druhém sáčku. Vítězí dítě, které rozezná nejvíce plodů.

7. Slovní hra

„Obrázky“

Metodický postup:

Dítě si vybere jeden předmět (např. televizor, telefon, pračka, lednice apod.), aniž by ho ukázalo ostatním dětem. Obrázek popisuje a říká, k čemu předmět na obrázku slouží. Děti se snaží uhodnout, co je na obrázku. Pokud má dítě problémy, pokládáme mu otázky: K čemu to slouží, kde to můžeme najít, jaký to má tvar, jakou to má barvu atd.

8. Rytmicko - hudební

Písnička: „Holka modrooká“

Metodický postup:

- a) Jsme lehounké, rychlé vlnky na potoce. Při dynamické hudbě děti běhají, točí se a tančí.
- b) Hastrmánek se pohybuje v kruhu, který uděláme na podlaze z provázku. Ostatní běhají kolem „rybníka“ a občas se do něho někdo odváží.

Ten, koho hastrmánek chytne, se stává místo něj vodníkem.

9. Dramatická hra

„Pohádka“

Metodický postup:

Pantomima - „hraní beze slov“- pohádka nebo určitá role z pohádky, kterou děti znají. Např.

Tři prasátka, O řepě, Bouda budka apod.

Děti mohou využít masky a převleky.

10. Psychomotorická hra

„Provlékaná“

Metodický postup:

Potřebujeme malou obruč o průměru asi 40 cm (počet obručí se řídí počtem dětí, popř. družstev, pokud závodíme). Dítě má položenou obruč na zemi před sebou. Na daný pokyn se musí obručí protáhnout tak, že do ní vkročí a potom ji přes záda zase dostane před sebe.

4 ZÁVĚR

Účelem mé práce bylo vymezení oslabených oblastí důležitých kompetencí předškolních dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí pro úspěšný nástup do první třídy ZŠ. Ověření předpokladů probíhalo orientačním speciálně pedagogickým šetřením ve vybraných přípravných třídách, protože složení dětí v těchto třídách se liší od běžných ročníků mateřských škol právě svým sociálním zařazením.

Podařilo se mi stanovit pořadí deseti základních oblastí. Největší nedostatky byly prokázány v obratnosti motoriky mluvidel a sluchového vnímání. Lze předpokládat, že je to důsledek jazykově nepodnětného prostředí. Děti mají chudou slovní zásobu, časté jsou logopedické vady řeči. U dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí se s největší pravděpodobností jedná o nezvnitřnění jednoho mateřského jazyka.

Nejlepších výsledků naopak děti dosáhly při kresbě postavy. Postava musela obsahovat všechny základní části lidského těla, které se převážné většině dětí podařilo nakreslit správně. Zajímavé bylo zjištění, že při činnostech v oblasti koordinace ruky – oka bylo dosaženo slabších výsledků, než bylo předpokládáno. Vzhledem k menší obtížnosti úkolu mohl být tento výsledek způsoben únavou dětí, nesoustředěností, případně nepřesným zadáním ze strany pedagogů.

Na základě dosažených výsledků jsem vytvořila přehled možných metod práce s dětmi, které jsou vhodné pro rozvoj daných oblastí. Tento soubor metod jsem používala po dobu pěti měsíců ve své přípravné třídě a na závěr děti znovu vypracovaly úkoly orientačního speciálně pedagogického šetření.

Děti dosáhly lepších výsledků v oblasti obratnosti motoriky mluvidel a sluchového vnímání, která byla v počátečním šetření nejvíce oslabena. Zlepšení nastalo také v oblasti koordinace ruky – oka, kde první výsledky neodpovídaly stanoveným předpokladům. Tímto druhým orientačním speciálně pedagogickým šetřením se potvrdily mé předpoklady, že zvolené metody práce pro přípravné třídy byly vhodné pro rozvoj oslabených oblastí.

Jsem si vědoma toho, že moje práce pouze vymezila základní směr, kterým by se mohla případně ubírat práce daleko rozsáhlejší, kde by byl zahrnut daleko větší vzorek dětí. Tím by byly i dosažené výsledky prokazatelnější. Ovšem nelze, dle mého názoru, zpochybnit základní myšlenku mé práce, tak jak je uvedena v úvodu, že zřizování přípravných tříd je dobrou cestou při integraci znevýhodněných dětí.

5 NÁVRH OPATŘENÍ

Zřizování přípravných tříd se ještě stále občas potýká s neznalostí a nedůvěrou z řad rodičovské a pedagogické veřejnosti. Také kritéria přijímání dětí nejsou vždy jasná. Ukazuje se ovšem, že pokud je učitel přípravné třídy odborně i lidsky připravený, tak je význam jeho práce obrovský.

Například článek v Učitelských novinách č. 18/2008 popisuje přípravnou třídu Základní školy v Lidické ulici v Brně. V něm autor informuje o fungování této třídy a uvádí, že děti jsou daleko lépe připraveny na školní docházku.

Časopis Rodina a škola č. 7/2008 upozorňuje v rubrice Názor na problematiku vzdělanosti romského etnika, kde uvádí, že podle odborných odhadů z roku 2001 má cca 80% Romů pouze základní vzdělání, a to často nedokončené, většinou absolvované na speciálních školách. Autorka článku jako jeden z důležitých stupňů vzdělávacího systému pro toto etnikum považuje právě přípravné třídy.

Je zarážející, že i když myšlenka zřizování přípravných tříd není už dnes vůbec nová, stále musí tyto třídy „bojovat“ o své místo v naší vzdělávací soustavě. Proto jsem považovala za důležité věnovat se ve své práci nejen obhajobě samotné existence přípravných tříd, ale vytvořením přehledu metod, které rozvíjejí u dětí potřebné oblasti, připravit pro ostatní kolegy učitele alespoň základní pedagogickou „příručku“ pro tyto třídy.

Tento soubor metod jsem nabídla všem, kteří se podíleli na mém průzkumu. Má nabídka byla přijata s nadšením, což mne utvrzuje v přesvědčení o správném směru mé práce. Uvědomuji si, že tento soubor metod je velmi stručný a že případné rozšíření by mohlo být námětem další, daleko rozsáhlejší práce.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. vyd. Praha: 2005. ISBN 80-247-1040-4.

LANGER, S. *Problémový žák na prvním stupni základní školy (školy obecné)*. 1. vyd. Hradec Králové: 1999. ISBN 80-900254-5-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci: 2000. ISBN 80-7083-369-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: 2001. ISBN 80-7178-308-0.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: 2001. ISBN 80-7178-544-X.

ŽÁČKOVÁ, H, JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 3. vyd. Praha: 2000.

Internetové zdroje

SMOLÍKOVÁ, K. <http://www.rvp.cz/clanek/725/1551>, Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Metodický portál www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, 13.8.2007.

SMOLÍKOVÁ, K. <http://www.rvp.cz/clanek/726/1552>, Výzkumný ústav v Praze. Metodický portál www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, 14.8.2007.

SMOLÍKOVÁ, K. <http://www.rvp.cz/clanek/725/1553>, Výzkumný ústav v Praze. Metodický portál www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, 14.8.2007.

MIKUŠ, M. <http://www.integracniprogramy.cz/>, odkazy <http://www.epolis.cz> POLIS >>> Slovníček pojmů, společnost Člověk v tísni.

Sbírka zákonů Česká republika. Školský zákon 561/2004.

<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Vyhlášky 48/2005 sb. <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-48-2005-sb-1>

7 SEZNAM PŘÍLOH

*Příloha č. 1: Fotografická dokumentace – prostory a vybavení přípravné třídy
(viz text – s. 30)*

Příloha č. 2: Fotografická dokumentace – hrací koutky (viz text – s. 30)

Příloha č. 3: Orientační speciálně pedagogické šetření (viz text – s. 34)

*Příloha č. 4: Vypracované orientační speciálně pedagogické šetření jednoho
dítěte (viz text – s. 34)*

Příloha č. 5: Stimulační program (viz text – s. 44)

Příloha č. 1 – Fotografická dokumentace – prostory a vybavení přípravné třídy

Příloha č. 2 – Fotografická dokumentace – hrací koutky

Příloha č. 3 - Orientační speciálně pedagogické šetření

1. Rozvoj pozornost, postřehu a myšlení

Úkol:

Dítě má za úkol najít obrázky párové (co k čemu patří) a spojit je čarou. Obrázky si může vybarvit. (pracovní list č. 1)

2. Zraková diferenciace

Úkol:

Mezi následujícími obrázky je vždy jeden, který je nakreslen obráceně. Dítě najde, který to je a vybarví ho. (pracovní list č. 2)

3. Vytváření početních představ

Úkol:

Dítě nejdříve spočítá po jedné tečky ve čtverci. Stejný počet obrázků nakreslí do rámečku. Např. Ve čtverci jsou tři tečky. Dítě dokreslí do rámečku dva domečky, aby celkový počet domků byl tři. (pracovní list č. 3)

4. Procvičování zrakové analýzy a syntézy

Úkol:

Dítě dokreslí dvojice obrázků vedle sebe tak, aby byly stejné . Obrázek vlevo je vždy vzor, obrázek vpravo se dokresluje. (pracovní list. č. 4)

5. Rozvoj prostorové představivosti

Úkol:

Paní učitelka diktuje dětem, co má dítě v nedokončeném obrázku nakreslit.

a) **pod** strom šišku, **vpravo** od stromu nakreslit panáka, **vedle** stromu houbu,

b) **vedle** domečku plot, **vlevo** od domečku nakreslit kytičku a **vedle** kytičky strom,

c) **za** panáka vozíček, **před** panáka míček, **nad** panáka nakreslit sluníčko.

(pracovní list č. 5)

6. Grafomotorika

Úkol:

a) dítě dokreslí tašky na dům, plot a stromy, (pracovní list č. 6)

b) dítě dokresluje kličky a čárky na svetr. (pracovní list č. 7)

7. Koordinace ruky a oka

Úkol:

a) dítě nakreslí tužkou dráhu, po které létají sněhové koule – opakovaně sem a
a tam, tam a sem,

b) dítě zasahuje šipkou terč – nakreslí jak šipka poletí (z bodu do bodu jedním tahem).

(pracovní list č. 8)

8. Zrakové vnímání

Úkol:

Dítě hledá cestu pro kočičku k myšce, kterou pastelkou vyznačí.

(pracovní list č. 9)

9. Motorika mluvidel

Úkol:

Paní učitelka bude předříkávat slova a dítě se pokusí každé slovo opakovat.

Teploměr, hlemýžď, kumulativní, reflektor, smysluplný.

Prosím zaznamenat počet chyb.

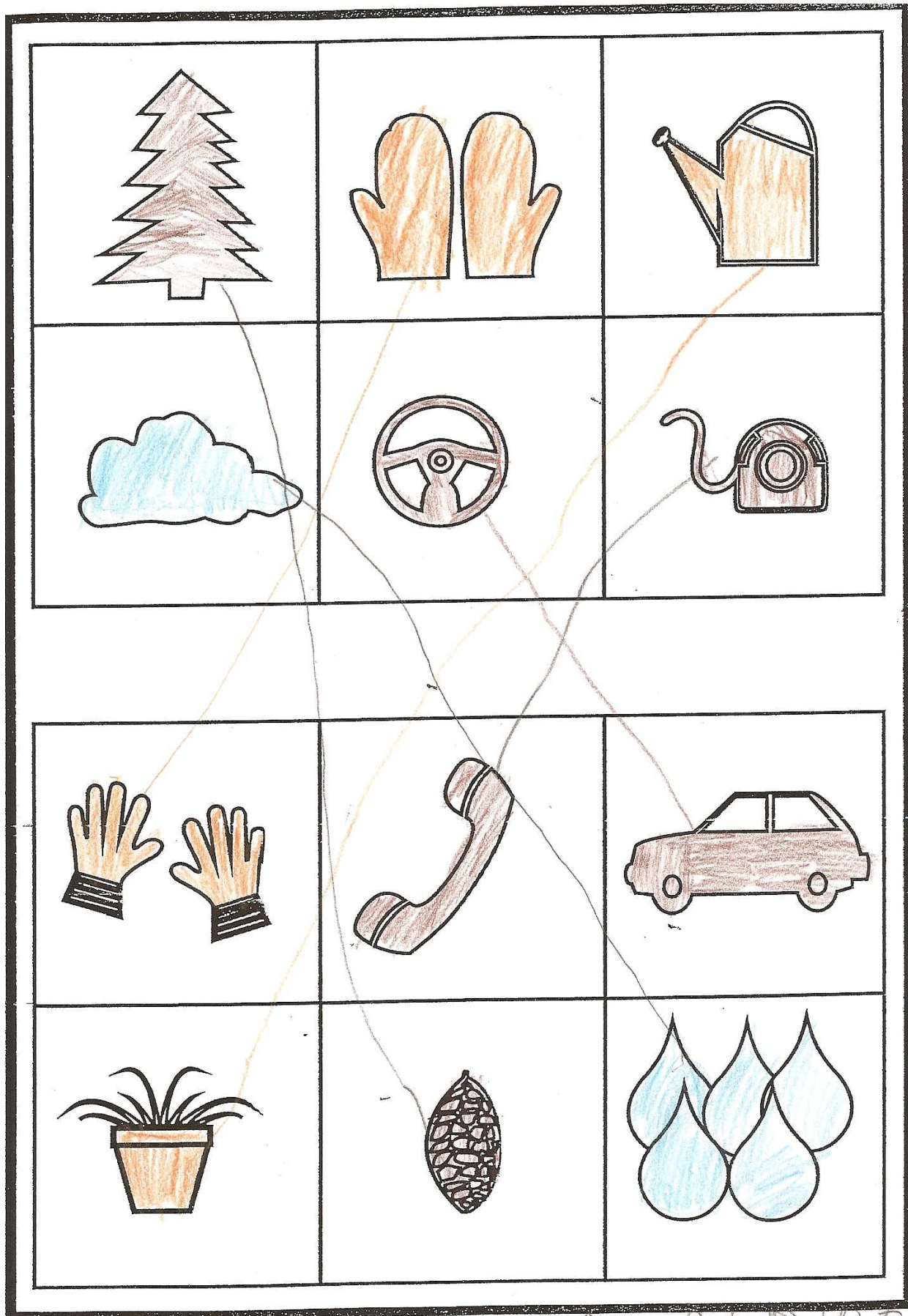
10. Kresba

Úkol:

Dítě nakreslí postavu (pracovní list č. 10)

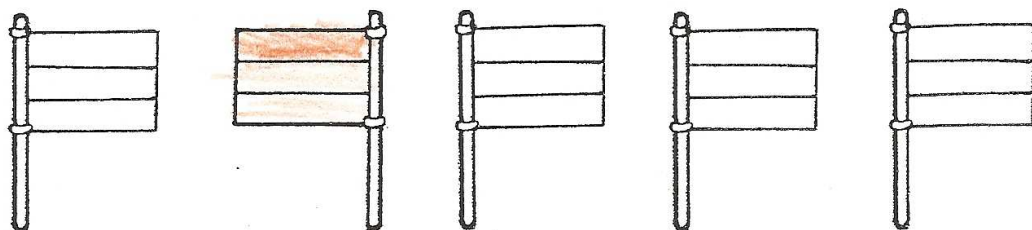
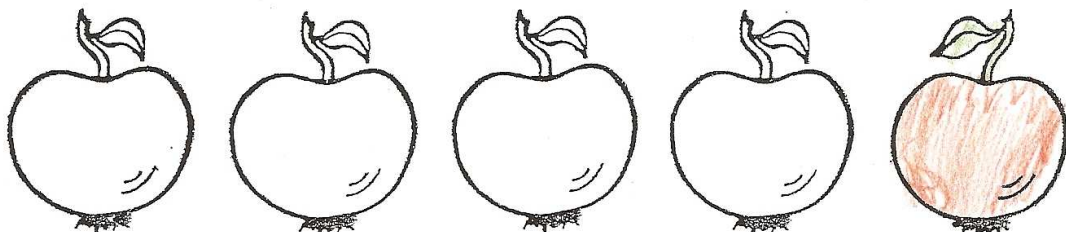
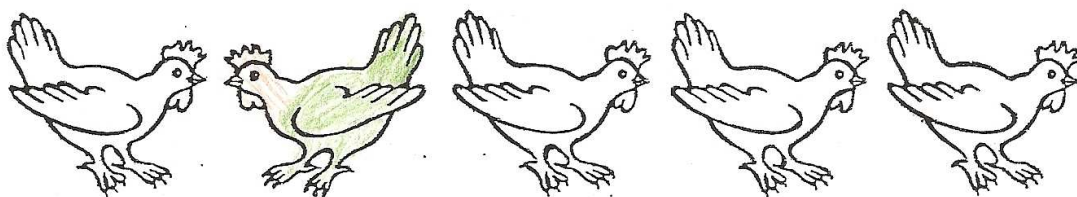
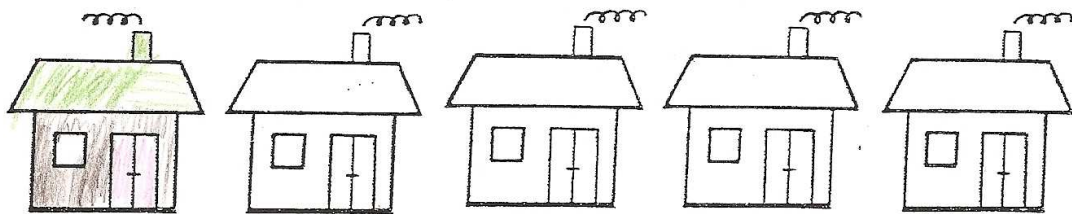
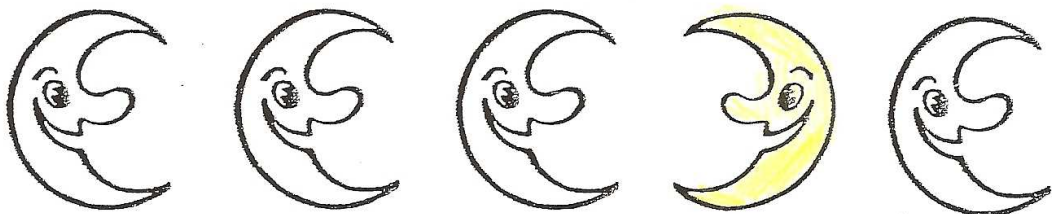

Příloha č. 4 – Vypracované orientační pedagogické šetření jednoho dítěte

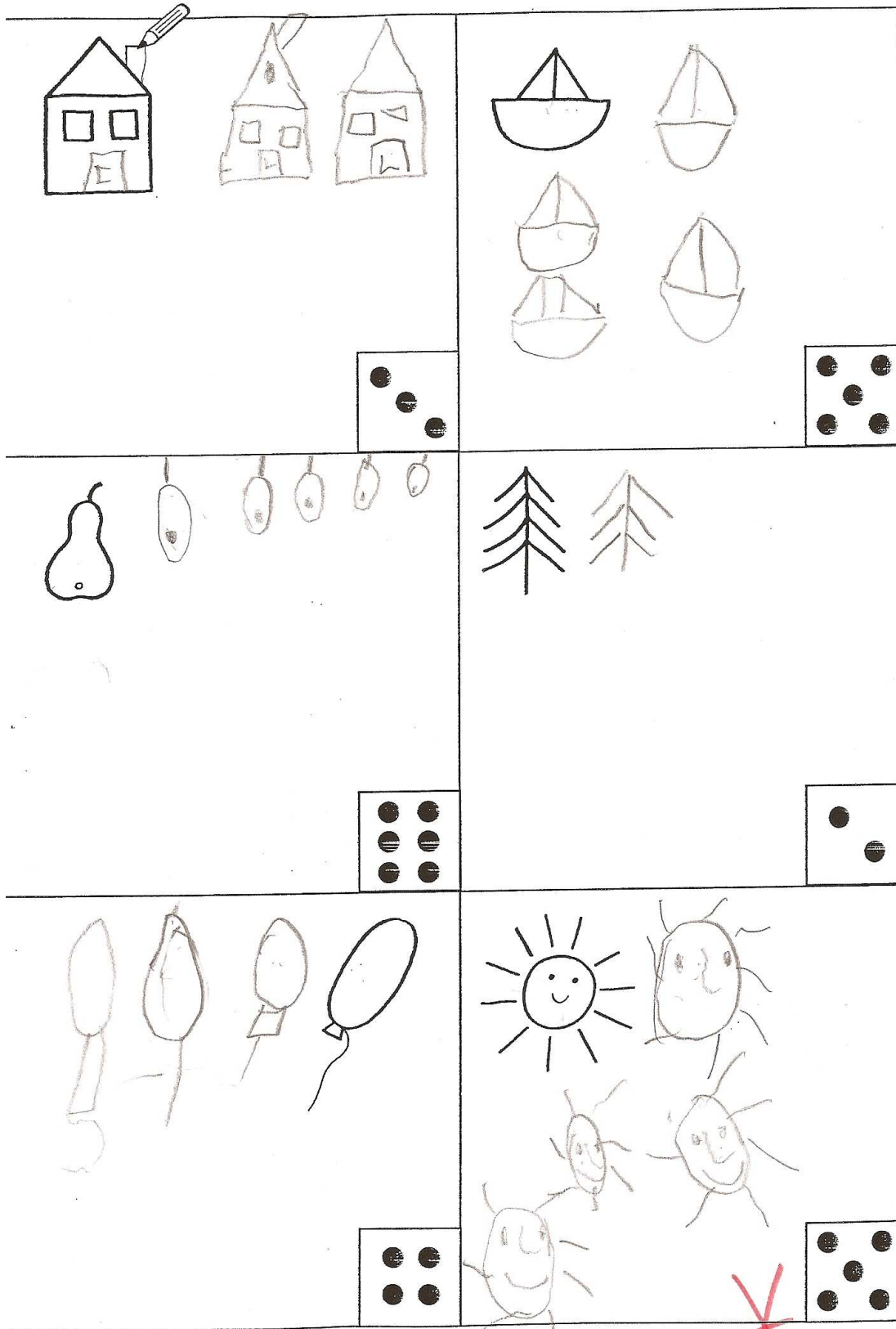

A N D R E J

2.

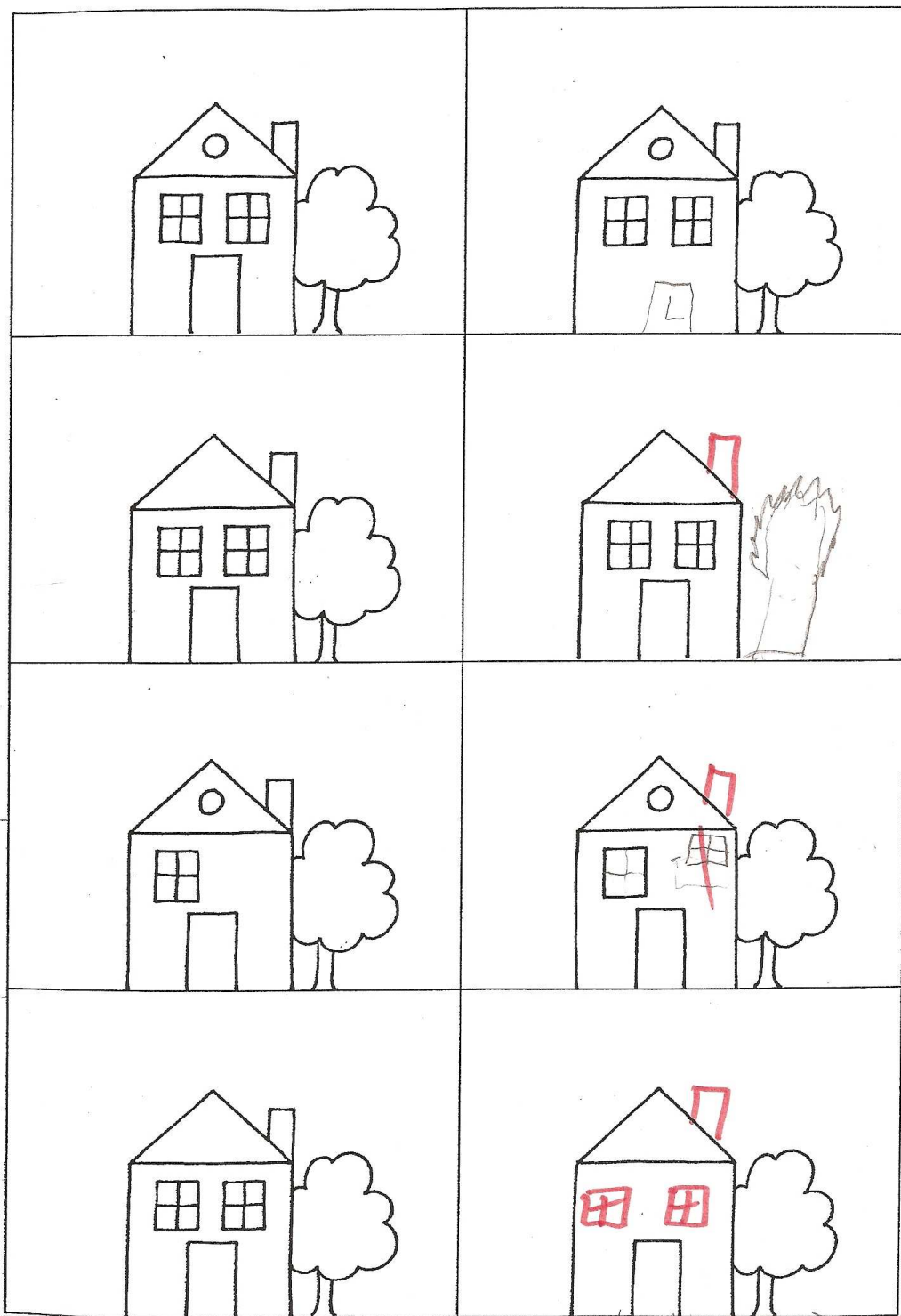

A N D R E

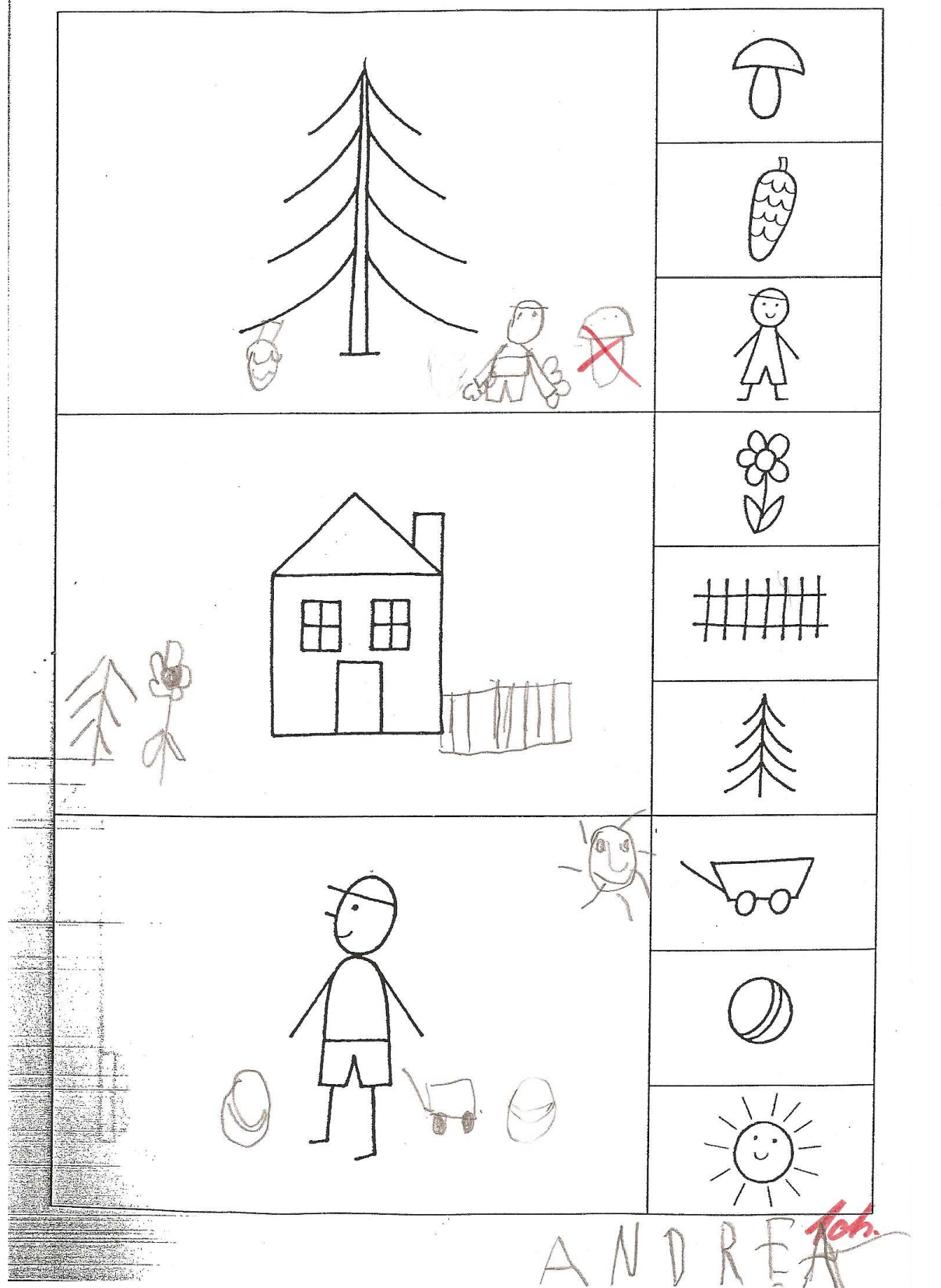

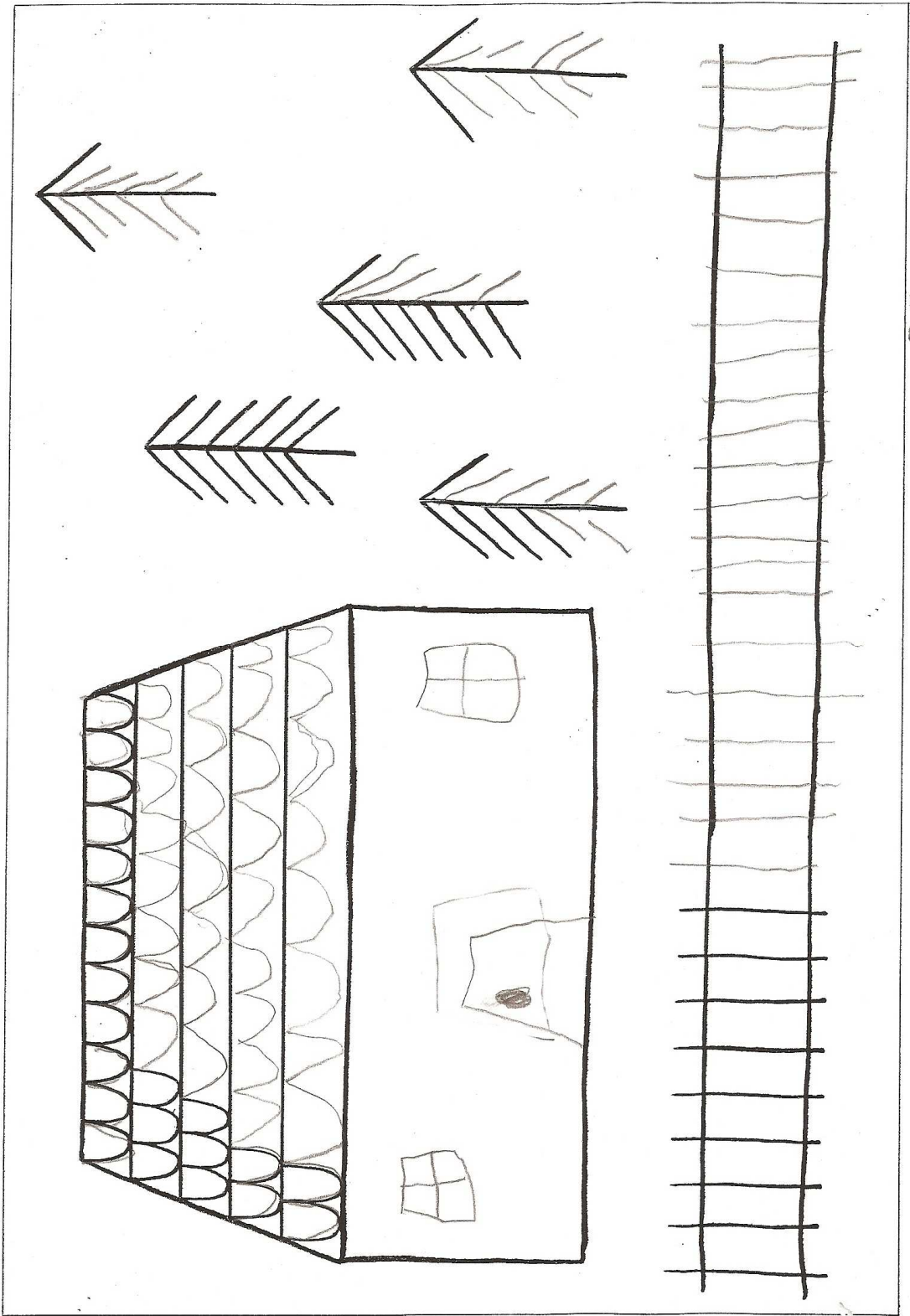
ANDREA

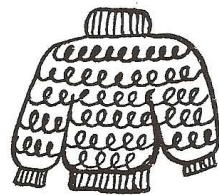
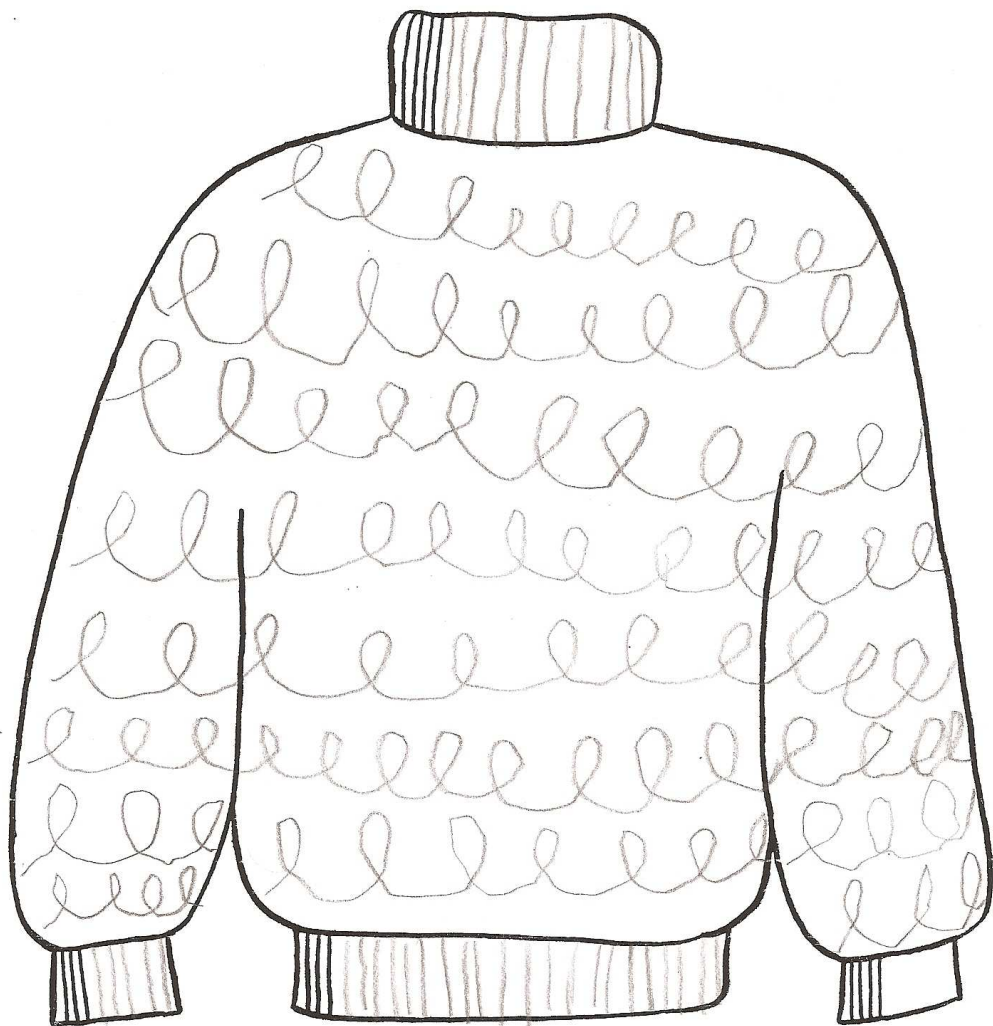

ANDREA

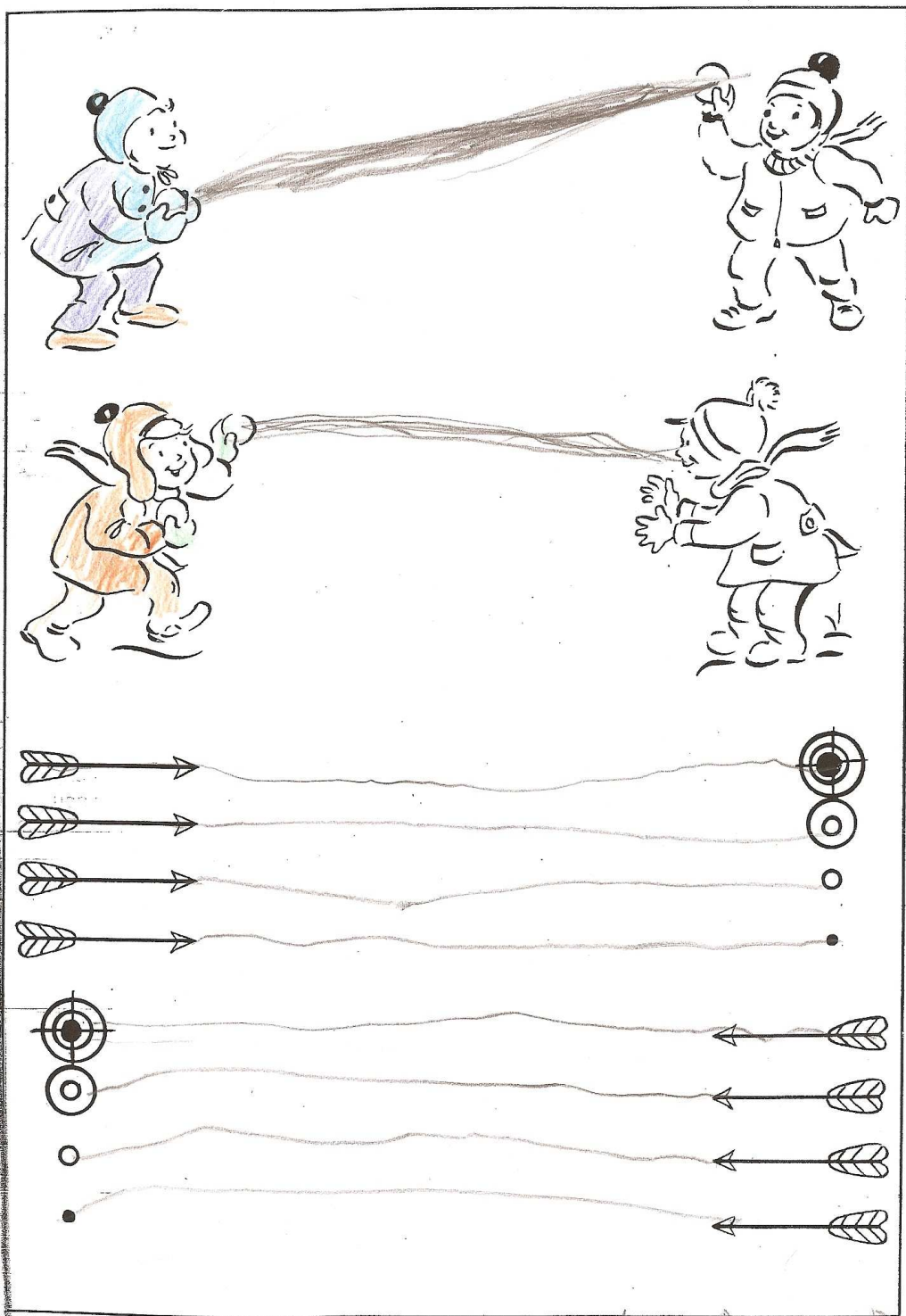

ANDREA

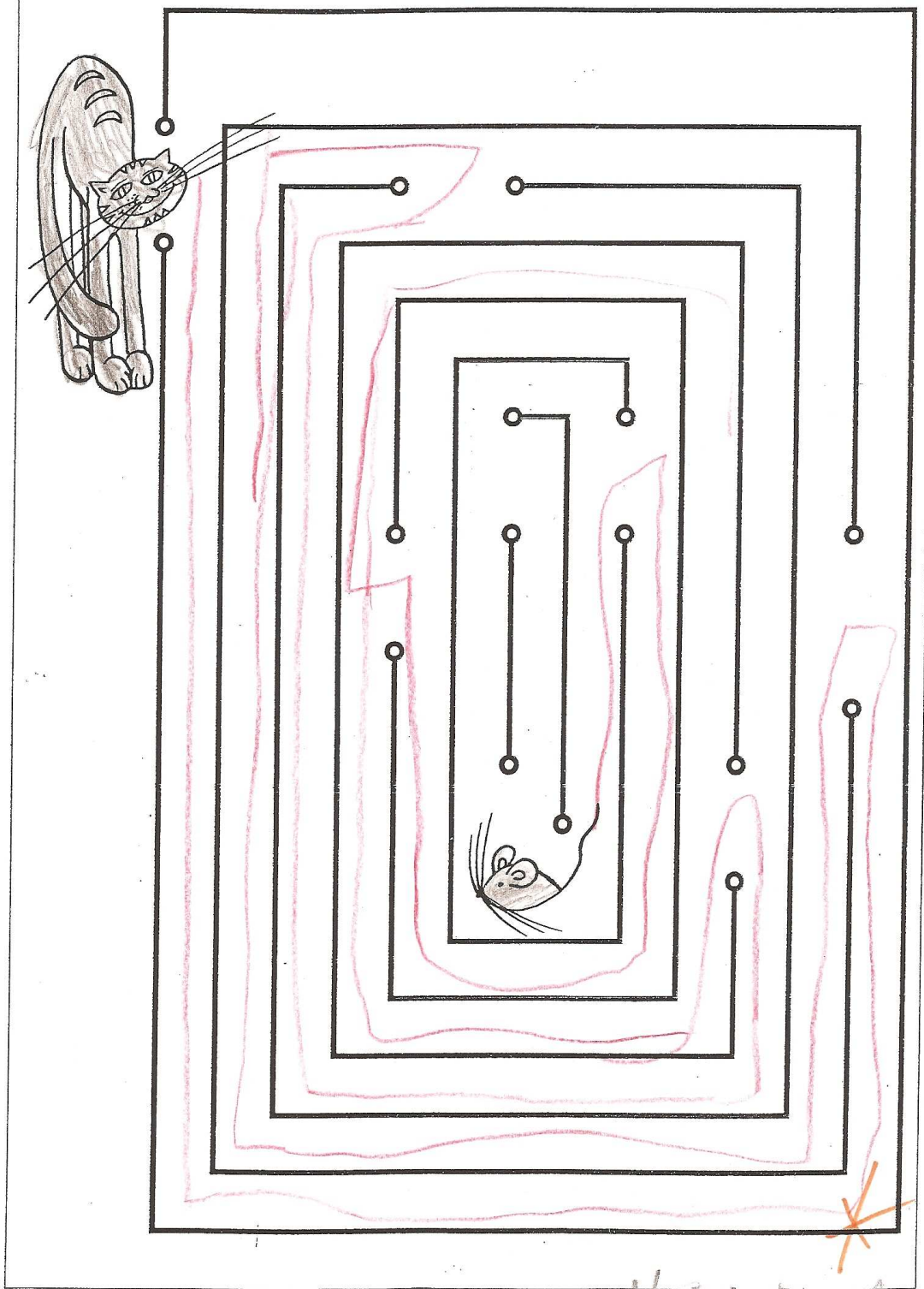

A N D R E A

A N D R E A

ANDREA

ANDREA

Příloha č. 5 - Stimulační program pro přípravou třídu

Popis činností 1 dne v přípravné třídě

Průběh dne

Harmonogram:

- 7.40 - 8.00 příchod dětí do třídy
- 7.40 - 8.10 volná hra dětí v herně, třídě /úklid hraček/
- 8.15 - 8.30 ranní kruh
- 8.30 - 8.45 tělovýchovná chvilka – Zvířecí bál
- 8.45 - 9.35 zaměstnání – Hry s pohádkou O budce
1. část – četba pohádky O budce
  2. část - práce s obrázkem na tabuli
  3. část - pohybová hra – Jak chodí zvířátka
  4. část - písnička s pohybem – Na tý louce zelený
- 9.35 -10.00 svačina
- 10.00 -10.50 zaměstnání
1. část – práce s obrázkem – volně žijící zvířata
    - sestavení obrázku z dílů
  2. část – grafomotorické cviky, říkanka – Ježek v lese
  3. část – opakování pohádky O budce
    - obrázky zvířat- rozeznávání slabik
- 10.50 –11.00 úklid třídy, herny
- odchod do šatny – oblékání
- 11.00 – 11.35 pobyt venku – vycházka do parku
- hra: „Co se v parku změnilo?“
  - hra: Tichý potůček v lese

Podrobný popis činností

Příchod dětí do třídy /7.40 – 8.00/

Po příchodu do třídy si děti uloží batůžek na své místo u stolečku, připraví si kufřík, ve kterém děti mají své pomůcky /pastelky, obyčejné tužky, fixy, voskovky, lepidlo, nůžky a gumu/. Tento kufřík si nechávají ve škole. Při příchodu si ho připraví na lavici, při odchodu uklidí na určenou polici /každé dítě má svůj kufřík označený svojí značkou/. Poté si děti odchází hrát.

Cíl: *Rozvíjení paměti, sebeobsluhy a samostatnosti, dodržování pravidel třídy. Děti se učí přípravě na vyučování v 1. třídě.*

Volná hra dětí v herně a třídě /7.40 – 8.10/

a/ Hry v herně:

Manipulační a stolní hry:

- stavby ze stavebnic podle vlastní fantazie /Lego, Cheva, Seva../,
- hry s dominem, pexesoem,
- skládání puzzlí,
- korálkové a hříbkové mozaiky,
- společenské hry /Krték závodí, Berušky, Kloboučku – hop../,
- vkládací destičky s geometrickými tvary, čísla,
- navlékání korálků podle vlastní fantazie.

Cíl: *Při těchto hrách si děti rozvíjí především jemnou motoriku, koordinaci oko – ruka, zrakové vnímání, zrakovou diferenciaci, schopnost zrakové analýzy a syntézy, zrakovou paměť, fantazii, trpělivost, vůli pro dokončení díla, poznávání barev, geometrických tvarů, číslice.*

Rozvíjejí si zde matematické představy, jazykové a sociální dovednosti, budují si základ pro pozdější čtení, ale i tvůrčí a estetické cítění.

Při společenských hrách se děti učí barvám, počítání, dodržování pravidel, sebeovládání a rozvíjení dovedností spolupracovat, mít radost ze hry, přijímat úspěch i neúspěch, který není závislý na výkonu, ale na náhodě, a vyrovnávat se s ním.

Tyto hry podněcující smyslové vnímání jsou důležité pro úspěšné zvládnutí výuky čtení, psaní a počítání.

Soustředěnost, koncentrace pozornosti na daný jev, jsou důležitým předpokladem pro budoucí učení ve škole.

Myšlení a řeč – příprava pro výuku čtení, psaní a počítání.

Dále si děti při volné hře staví z kostek /pěnových, plastových, dřevěných/, mají volnost ve výběru:

- vytváří stavby /pro zvířata, statek, ZOO.../,
- hrají si na dopravu /garáže, letiště, mosty, silnice.../,
- staví překážkové dráhy pro autíčka,
- kostky Kubus /stavění podle předlohy/.

Cíl: *Děti si rozvíjí představivost, fantazii, tvořivost. Procvičují si hrubou a jemnou motoriku, zvyšují sebedůvěru, rozvíjejí sociální a jazykové dovednosti, získávají cit pro geometrické obrazce. Upevňují si znalosti z různých oblastí /matematika, fyzika/, rozvíjejí inteligenci.*

Napodobivé a námětové hry:

- na rodinu /s panenkami – oblékání, převlékání panenek/, vaření v kuchyňce,
- kadeřnictví /česání účesů, líčení dětskými malovátkami/,
- obchod /prodávání - nakupování /plastové ovoce, zelenina apod./,
- hra na divadlo /děti hrají pohádky s maňásky v divádelku pro ostatní kamarády/.

Cíl: *Tyto hry jsou důležité pro rozvoj sociálního citění a sociální komunikace. Učí se zde řešit konfliktní situace, vcítit se do druhého člověka, podělit se o věci a hračky.*

Učí se zde různým sociálním rolím.

Při hrách používají svou představivost, používají paměť, zkoušejí si nové myšlenky, rozvíjí si slovní zásobu a pojmové myšlení /je nutným předpokladem pro úspěšné zvládnutí čtení a porozumění čtenému textu/.

Dále komunikují, vyměňují si myšlenky a zlepšují svou výmluvnost, rozšiřují si slovní zásobu a upevňují si pojmy – důležité pro další učení ve škole.

b/ Ve třídě si děti během volné hry u stolečků kreslí, omalovávají, modelují, tiskají tiskátky, vystřihují.

Cíl: *Rozvíjí si zde jemnou motoriku, hmat, zrakovou percepci, podporuje koordinaci oko – ruka, samostatnost, soustředěnost.*

Při těchto činnostech podporujeme především tvořivost, představivost, rozvoj fantazie.

Ranní kruh /8.15 – 8.30/

Děti po zazvonění zvonečku vědí, že končí volná hra /uklidí si hračky, stavebnice .. na své místo/ a jdou se posadit ke stolečkům /stolky máme ve třídě uspořádány do tvaru kruhu/.

Cílem ranního kruhu :

- vzájemné naslouchání,
- seznámení s tématem dne, co budou dělat.

Děti se posadí na svá místa ke stolečkům, vzájemně se pozdravíme.

Nejdříve si povídáme o tom, co děti prožily předešlý den /družina, odpoledne doma/, ale také řešíme nevhodné chování, opakujeme si pravidla třídy apod.

Při tomto vzájemném sdílení používáme pravidlo: „Když jeden mluví, ostatní naslouchají“

V druhé části ranního kruhu se děti seznámí /v pondělí/ s tématem týdne/ každý den si ho připomeneme/ a s činnostmi, které budou naplnit dopoledního zaměstnání.

Téma tohoto týdne je: **VOLNĚ ŽIJÍCÍ ZVÍŘATA**

Motivace: společně se seznámíme se zvířaty, která žijí volně v přírodě.

Pomůcky: obrázky na tabuli, knížky

Děti jmenují názvy zvířat podle obrázků, které jim učitelka ukazuje /kde žijí, čím se živí, jak vypadají/. Dále si prohlédnou obrázky v různých knížkách o zvířatech.

Cíl: *V ranním kruhu si děti rozvíjí sebeúctu, přátelství, poznávají sami sebe, získávají důležité sociální zkušenosti a učí se vycházet s lidmi. Vzájemné sdílení je důležité pro psychohygienu, rozvoj empatických dovedností a k pocitu sounáležitosti mezi všemi dětmi.*

Důležité pro vstup do školy, pro budoucí život.

Tělovýchovná chvilka /8.30 – 8.45/ - Zvířecí bál

Po ranním kruhu se děti přesunou do herny na koberec, kde probíhá každodenní cvičení.

Motivace: hudební nahrávka

Pomůcky: vhodná nahrávka /např. Pohybové improvizace – E. Hradecký/

Děti poslouchají hudební nahrávku, ta je motivuje k pohybové aktivitě napodobující určité zvíře.

Hudba lehká, rychlá – myška běží, běžíme po špičkách, lehce našlapujeme. Medvěd – hudba pomalejší, důraznější – pohybujeme se pomalu, s důrazným dupotem na jedné a střídavě na druhé noze apod.

Pozn: nahrávku lze nahradit hrou na hudební nástroj

Cíl: rozvíjení hrubé motoriky, vnímání a reprodukce rytmu, sluchová diferenciací.

Důležité pro další učení /emoce, pozornost/.

Zaměstnání: Hry s pohádkou : O budce /8.45 – 9.35/

V této části dopoledního zaměstnání se zaměříme na hru s pohádkovým příběhem. Při hře s pohádkou rozvíjíme mnoho dovedností dětí.– komunikaci, slovní i mimoslovní vyjadřování, hrubou a jemnou motoriku, fantazii, představivost, estetické dovednosti ...

Zaměstnání: 1. část – Četba pohádky: O budce

Děti se posadí ke stolkům, tak aby dobře viděly na tabuli s obrázky.

Motivace: četba pohádky

Učitelka dětem vypráví pohádku O budce, děti pozorně poslouchají. Po přečtení pohádky si děti společně s učitelkou převypráví pohádku znovu. Při vyprávění učitelka dává na tabuli obrázky zvířátek v pořadí tak, jak přicházejí zvířátka k budce.

Cíl: rozvíjení slovní zásoby, sluchová paměť, pozornost, serialita.

Důležité opět pro čtení, psaní, počítání.

Zaměstnání: 2. část – Práce s obrázky na tabuli

Motivace: děti si společně /za pomoci učitelky/ podle obrázků na tabuli převypráví pohádku znovu.

Pomůcky: obrázky na tabuli

Potom klade učitelka dětem otázky. Například:

Kdo přišel k budce první?

Kdo přišel poslední?

Kdo přišel za myškou?

Kdo přišel k budce před medvědem? Apod.

Děti se dívají na obrázky na tabuli a odpovídají /nejdříve společně, poté jednotlivci/.

Cíl: rozvoj postřehu, prostorové orientace, pozornosti, logického myšlení.

Důležité pro čtení, počítání a psaní.

Zaměstnání: 3. část – hra: Jak chodí zvířátka

Děti se přesunou do prostoru herny na koberec.

Motivace: zvířátka zakletá čarodějnici Puklicí

Pomůcky: obrázky /př. žába, zajíc, medvěd, had, hlemýžď/

Učitelka dětem ukazuje obrázky zvířat. Děti zkouší napodobovat typické znaky pohybu zvířat, popisujeme jak se jednotlivá zvířata pohybují, např. had se plazí, zajíček – žába skáče, medvěd pomalu s dupotem.../

Cíl: nápodoba pohybu, koordinovaný pohyb, umět pojmenovat zvířata.

Důležité pro další učení.

Dále děti budou napodobovat to, co jim předvede a řekne učitelka.

Učitelka řekne: Př. Jsme zajíčci a budeme se drbat pravou rukou na pravém uchu. Jsme veverky a dáme si levou rukou do pusy oříšek. Jsme medvědi a pravou ruku si dáme na nohu, levou na oko apod.

Cíl: rozvíjíme schéma těla a prostorovou orientaci.

Důležité pro matematiku, čtení, psaní.

Zaměstnání: 4. část - Písnička s pohybem: Na tý louce zelený...

Na závěr zaměstnání před svačinou si s dětmi společně zopakujeme písničku s pohybem: Na tý louce zelený...

Děti zpívají a při přezpívání písničky si slova nahrazují gestem.

Př. místo zpěvu slova „louce“ pravou rukou naznačí rovnou plochu. Místo slova „zelený“ ukazují na jakýkoliv zelený předmět apod.

Cíl: intermodální kódování – rozvíjí spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů
Důležité opět pro další učení.

Svačina /9.35 – 10.00/

Po ukončení nácviku tanečku se děti opět přesunou ke stolečkům ve třídě.

Děti si v době svačiny samostatně dojdou na WC, umyjí si ruce, připraví si na lavici prostírání, nalijí si do hrnečku pití.

Děti mohou při jídle konverzovat /za předpokladu, že nemají jídlo v ústech/.

Po svačině si opět umyjí ruce, každý si uklidí po svačině na lavici. Děti, které vykonávají službu, utírají lavice, zametají pod lavicemi.

Cíl: děti jsou vedeny k sebeobsluze, samostatnosti, komunikaci.

Důležité pro nástup do školy.

Zaměstnání /10.00 – 11.25/ 1. část: Práce s obrázkem

Služba ve třídě rozdá každému kamarádovi pracovní list s obrázkem zvířat v lese.

Motivace: obrázek volně žijících zvířat

Pomůcky: pastelky, nůžky, lepidlo, čtvrtka

Děti si obrázek důkladně prohlédnou a jmenují zvířata, která poznají.

Potom mají za úkol najít nejmenší zvířátko na obrázku /mravence/.

Jdou učitelce pošeptat v jaké části obrázku mravence našly /vlevo dole/. Poté si společně s učitelkou na obrázku mravence ukáží.

Cíl: zrková diferenciacie figura, plošná predstavivost.

Důležité pro výuku čtení, psaní, počítání.

Sestavení stejného obrázku z dílů

Vezmou si druhý úplně stejný obrázek, jednotlivé díly rozstřihají a podle vzoru sestaví na čtvrtku a nalepí.

Cíl: zrková analýza – syntéza, jemná motorika, koordinace oko – ruka, pozornost, soustředěnost. *Důležité pro čtení, psaní a počítání.*

Zaměstnání – 2. část: Grafomotorka – říkanka : Ježek v lese

Služba dětem rozdá pracovní list, na které si děti budou procvičovat psaní krátké, šikmé čáry vpravo, vlevo a na ježkovi shora dolů.

Motivace: říkanka – Ježek v lese

Pomůcky: pracovní list, ořezaná obyčejná tužka a pastelky

Než začnou děti psát připomeneme si *hygienické zásady při psaní*: správné držení těla, správný úchop tužky a polohu papíru.

Rozcvičíme si prsty s říkankou a zápěstí.

Učitelka dětem předvede cvik několikrát na tabuli.

Děti si několikrát obtáhnou předepsané vytečkované čáry a poté zkouší šikmé čáry sami.

Na závěr si vybarví jablíčko, které nese ježek na zádech.

Cíl: rozvíjení grafomotoriky, koordinace ruka – oko, soustředěnost, pozornost, samostatnost, motorika artikulačních orgánů.

Důležité pro budoucí psaní ve škole.

Zaměstnání - 3. část: Opakování pohádky – O budce

Děti se přesunou do prostoru herny, kde se posadí na koberec.

Motivace: pohádka – O budce

Učitelka vezme obrázky budky a zvířátek z tabule a společně s dětmi si za pomoci obrázků převypráví ještě jednou celou pohádku.

Poté učitelka dětem vypráví pohádku sama, děti mají za úkol poslouchat a pokaždé, když děti během vyprávění uslyší slov „BUDKA“ – tlesknou.

Cíl: sluchová diferenciacie figura, pozornost

Důležité pro čtení, psaní a počítání.

Obrázky – rozeznávání slabik

Učitelka před děti rozloží obrázky zvířat z pohádky a ptá se: „Co začíná na *me*?“: medvěd, „Co začíná na *za*?“: zajíček apod.

Cíl: rozvoj sluchové analýzy a syntézy, pozornost

Důležité pro psaní diktátů a čtení

Úklid třídy a herny /10.50 – 11.00/

Děti přejdou do třídy, posadí se ke stolečkům. Společně zde zhodnotíme průběh dopoledne. Poté si děti uklidí své věci do kufříků, které odnesou na polici, ostatní věci si uloží do batohů a jdou zkontrolovat, zda je vše uklizeno v herně.

Potom společně odcházíme do šatny, kde se děti samostatně oblékají.

Odcházíme na krátkou procházku do parku.

Cíl: motorika, sebeobsluha, spolupráce.

Důležité pro vstup do školy.

Pobyt venku – vycházka do parku /11.00 – 11.35/

Děti se oblečou a společně odcházíme do parku nedaleko od školy.

Motivace: děti jsou motivovány vyprávěním ve škole – volně žijící zvířata

Pomůcky: šátek

Děti po příchodu do parku pozorují veverky, ptáky, změny v přírodě na podzim.

Po příchodu do parku si zahrají hru: „*Co se v parku změnilo?*“/oproti letnímu období/

Děti se rozhlíží po parku a jmenují opadané stromy, na zemi listí, odkvetlé květiny apod.

Cíl: rozvoj zrakové paměti, myšlení, pozornost, představivost.

Důležité pro čtení, psaní a počítání.

Poté si zahrají hru: ***Tichý potůček v lese***

Děti si utvoří kroužek. Vysvětlíme pravidla hry. Najdeme mezi dětmi dobrovolníka, jemuž zavážeme oči. Ten se pak postaví doprostřed kroužku. Ostatní děti se drží v kruhu za ruce a začnou chodit dokola. Při tom potichu odříkávají:

„Dokola, dokola, dokola chodíme

kde se kdo zastaví, to nevíme.“

Po chvíli dítě se zavázanýma očima stojící uprostřed zvolá TICHÝ POTOK. Kroužek se zastaví. Dítě se zavázanýma očima udělá pár kroků vpřed, až narazí na někoho z kroužku, toho se snaží pouze hmatem uhodnout, když si myslí, že ho poznal, řekne jméno. Potom se děti vystřídají.

Cíl: rozvíjíme smysly /hmat/, pozornost.

Důležité pro rozvoj jemné motoriky /pohybů ruky a prstů/, nezbytné pro psaní.

Po ukončení hry se děti s učitelkou vrací do školy, kde si v šatně vezmou batůžky /učitelka se s dětmi rozloučí/ a děti odchází s rodiči domů nebo s paní vychovatelkou na oběd do školní jídelny.